

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 41 (5302) 25 кастрычніка 2024 г.

ISSN 0024-4686

Дыпламатыя
на мове
кіно
стар. 4

Спрадвечныя
пытанні
быцця
стар. 6

Абдумана,
пераканаўча,
арыгінальна
стар. 12

Для гамяльчан — з удзячнасцю

Фота БелТА.

Падчас акцыі «Марафон адзінства».

Першы з абласных цэнтраў — Гомель — на працягу двух дзён жыў у рытме рэспубліканскай грамадска-культурнай акцыі «Марафон адзінства». Пунктамі прыцягнення для жыхароў горада над Сожам розных пакаленняў сталі выставачныя праекты, арт-аб'екты, экскурсіі, сустрэчы... У прадчуванні марафону цяпер жыве Жлобін. Гомель жа можа адназначна сказаць, што «Марафон адзінства» сапраўды стаў знакавай падзеяй культурнага жыцця не толькі абласнога цэнтра, але і ўсяго рэгіёна.

У горадзе над Сожам да ўдзелу ў рэспубліканскай грамадска-культурнай акцыі падключыліся ўстановы адукацыі і культуры. У Гомельскім дзяржаўным тэхнічным універсітэце імя П. В. Сухога адкрылася выстаўка «Са знакам якасці». Экспазіцыя, прысвечаная Году якасці, — збор унікальных плакатаў з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Прадстаўлены работы савецкіх плакатыстаў 1950–1980-х гадоў. На выстаўцы з гумарам разглядаюцца праблемы якасці працы, сумлення работнікаў, узроўню якасці будаўніцтва, прадукцыі, вытворчасці. Частка выставачных плакатаў аўтарства вядомых графікаў, членаў Саюза мастакоў БССР.

Працяг на стар. 3 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў віншаванне з Днём бацькі: «Дарагія суайчыннікі! Сардэчна віншую вас з асаблівым сямейным святам — Днём бацькі. У ім цесна пераплятаюцца высакароднасць мужчынскага характару і святасць бацькоўскага абавязку. Гэтае духоўнае адзінства, напоўненае любоўю бацькаўскага сэрца, стагоддзямі з'яўляецца надзейнай апорай і абярэгам дабрабыту моцнай беларускай сям'і. З імем і адказнай роляй бацькі звязаны шчасце самых родных і блізкіх, іх поспехі і дасягненні, без якіх немагчыма будучыня нашай Радзімы. Ад нас, мужчын, дзеці і ўнукі пераймаюць галоўныя жыццёвыя мудрасці, вучацца пераадоўваць цяжасці, прытрымлівацца выбранага шляху, быць карыснымі грамадству і дзяржаве, любіць і абараняць зямлю продкаў».

● Кіраўнік дзяржавы павіншаваў калектыў Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны з 80-годдзем заснавання. «Музей — гонар Беларусі. Пачаўшы сваю гісторыю адразу пасля вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, ён стаў сімвалам барацьбы, мужнасці і самаахвярнасці беларускага народа, яго непакорнасці ворагу. Унікальныя экспазіцыі залаў, разнастайныя праекты і праграмы музея беражліва захоўваюць памяць пра бессмяротны подзвіг Чырвонай Арміі, партызан і падпольшчыкаў, усіх, хто набліжаў Вялікую Перамогу», — гаворыцца ў віншаванні.

Афіцыйна. Першае пасяджэнне грамадскага архітэктурнага рашэння і канцэпцыі экспазіцыі гісторыка-культурнага комплексу «Нацыянальны гістарычны музей» прайшло ў Міністэрстве культуры. Як перадае БелТА, асаблівую ўвагу ўдзельнікі ўдзялілі зместу экспазіцыі музея і выкарыстанню сучасных мультымедыяў і іншых тэхнічных сродкаў з улікам найлепшых сусветных практык. Паведамляецца, што музей стане месцам, дзе жыхары і госці сталіцы будуць мець магчымасць азнаёміцца з гісторыяй станаўлення беларускай дзяржаўнасці, фарміраваннем ідэнтычнасці нашага народа і дасягненнямі сучаснага этапу развіцця краіны.

Прэм'ера. Спектакль «Палачанка» па матывах трагедыі драматурга і сцэнарыста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Аляксея Дударова рыхтуецца ў Беларускаму дзяржаўным акадэмічным тэатры юнага глядача. Пастаноўка аб трагічнай гісторыі каханьня і помсты наўгародскага князя Уладзіміра і полацкай князёўны Рагнеды прысвячаецца памяці Аляксея Дударова і мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага глядача Андрэя Андрасіка. Прэм'ерныя паказы адбудуцца з 4 да 6 лістапада.

Актуальна. З 22 да 24 кастрычніка ў рамках міжнароднай дызайн-выстаўкі «Беларускія дні прадметнага дызайну» працавала арт-зона «Быць у матэрыяле», на якой дэманстраваліся творы мастацтва для інтэр'ера вядомых беларускіх мастакоў. Графіка, скульптура, жываліс, тэкстыль, шкло і кераміка адлюстравалі ўважлівае стаўленне аўтараў да матэрыялу і віртуознае валоданне тэхнікай выканання. Удзельнікамі праекта сталі Аляксандр Трускоўскі, Аляксандр і Уладзімір Шапко, Хрысціна Высоцкая, Маргарыта Шчамялёва, Фёдар Шурмялёў, Міла Землякова, Вольга Сямашка і Карына Папроцкая.

Конкурс. Вялікі тэатр Беларусі аб'явіў старт сямейнага конкурсу «Навагодняя тэатральная цацка», які праводзіцца ў рамках праекта «Вялікі тэатр — дзецям». Сёлета ён пройдзе 11-ы раз. Як паведамляюць арганізатары, умовы конкурсу крыху змяніліся. Так, цацка павінна лёгка мацавацца на ёлцы. Вага вырабу не павінна перавышаць 400 г, а яе памер — 15 см. Сёлета работы ўдзельнікаў будуць прымаць да 30 лістапада. Журы ўзначаліць галоўны мастак тэатра Любоў Сідзельніківа. Узнагароджанне пераможцаў адбудзецца 21 снежня. Рэжысёрам святочнай дзеі выступіць Наталля Бараноўская.

Вернісаж. Рэспубліканская выстаўка-конкурс дзіцячай творчасці «АрхНавацыя-2024» праходзіць у Нацыянальным цэнтры мастацкай творчасці для дзяцей і моладзі пры падтрымцы Мінбуда-архітэктуры. Сёлета пераможцамі ў творчым спаборніцтве сталі 69 дзяцей, інфармуе БелТА са спылкай на Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва. У заключным этапе конкурсу прынялі ўдзел больш за 600 юных талентаў ва ўзросце ад чатырох да 20 гадоў з 250 устаноў адукацыі з розных куткоў краіны. Адкрыццё выстаўкі, дзе будзе прэзентавана каля 300 дзіцячых творчых работ, пройдзе сёння ў выставачнай зале Нацыянальнага цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Пра тое, што хвалюе

На пасяджэнні Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі, якое прайшло 18 кастрычніка ў Доме літаратара, былі абмеркаваны актуальныя пытанні развіцця і дзейнасці творчай арганізацыі.

Адным з важных напрамкаў работы пісьменніцкай суполкі з'яўляецца правядзенне літаратурных конкурсаў. Пра самыя значныя з іх — «Пад знакам якасці», «У гармоніі з сабой і светам», «Кніга мне — кніга ўва мне» і іншыя — расказала першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах. Таксама былі зацверджаны конкурсы ўсіх узроўняў, якія плануецца правесці ў 2025 годзе. Не абмінулі

ўвагай і выпуск калектыўных зборнікаў.

У Мемарыяльнай зале Дома літаратара ўжо не першы год праводзіцца «Урокі мужнасці»: вядомыя літаратары сустракаюцца са школьнікамі, навучэнцамі сярэдніх спецыяльных устаноў адукацыі, студэнтамі, каб даць моладзі маральныя, духоўныя, эстэтычныя арыенціры, дапамагчы стаць сапраўднымі грамадзянамі сваёй краіны, патрыётамі. З дакладам аб правядзенні такіх урокаў у 2024—2025 г. выступіў дырэктар Цэнтра падтрымкі літаратуры пры СПБ Анатоль Матвіенка.

Пісьменніцкая арганізацыя супрацоўнічае з рознымі ўстановамі

культуры нашай краіны. Адна са значных ініцыятыў, якую плануецца ажыццявіць у найбліжэйшы час, — сумесны праект з Нацыянальнай бібліятэкай «Творчы Алімп Беларусі», мэтай яго з'яўляецца знаёмства з лаўрэатамі Нацыянальнай літаратурнай прэміі і іх творчымі дасягненнямі.

Аб падрыхтоўцы да Пленума СПБ у лістападзе гэтага года, удзеле пісьменнікаў у рабоце Грамадскага савета па маральнасці расказаў членам Прэзідыума старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч.

Былі абмеркаваны і іншыя пытанні, якія хвалююць творцаў.

Алесь ЦІМАФЕЕЎ

прыняты ў СПБ

Галіна Францішкаўна АНТОНАВА. Нарадзілася ў 1977 годзе ў в. Сасноўка Смаргонскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працуе карэспандэнтам газеты «Светлы шлях» (Смаргонь). Аўтар кніг публіцыстыкі «Дзяруга», «Самародкі», «Месца пад сонцам» і іншых.

Аляксандр Паўлавіч КРЫВАНОС (Аляксандр Брыт). Нарадзіўся ў 1966 годзе ў Мінску. Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, спецыяльны факультэт замежных моў Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Працаваў у выдавецкай, інфармацыйнай сферах. Друкаваўся ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісах «Малодосць», «Нёман», калектыўных зборніках. Аўтар кнігі прозы «Кіно».

Руслан Анатольевіч ШВАВА-РАЎ. Нарадзіўся ў 1972 годзе ў г. Новамаскоўску Днепрапятроўскай вобласці (Украіна). Атрымаў сярэднюю адукацыю. Працаваў на розных прадпрыемствах, цяпер — на Мінойтаўскім рамонтным заводзе. Аўтар кніг паэзіі «О жизнь, тебя я прославляю!», «Тропюю времен»,

«Свой крест», казкі ў вершах «О царь-девице Наталье» і іншых.

Мікалай Валянцінавіч ТРУС. Нарадзіўся ў 1969 годзе ў в. Ісаевічы Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і аспірантуру пры ім, дактарантуру Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Працуе ў Цэнтры даследаванняў старадрукаў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Аўтар манаграфій «Янка Купала ў Славакіі», «Максім Багдановіч: коды жыцця і творчасці», «Паэтыка літаратурных сувязей» і іншых.

Таццяна Анатольеўна ХАРЫТОНАВА. Нарадзілася ў 1961 годзе ў г. Шчучыне Гродзенскай вобласці. Скончыла Гродзенскае музычна-педагагічнае вучылішча, Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя М. Горкага. Працавала псіхалагам у розных установах. Аўтар кнігі прозы «Цветы наизнанку», «Мамино наследство», «Цена одиночества», рамана-дылогіі «Княжна. Игуменя» і іншых.

Намеснік міністра інфармацыі наведваў СПБ

У Доме літаратара прайшла сустрэча з намеснікам міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Дзянісам Язерскім.

Удзел у размове прынялі ганаровы старшыня СП Беларусі, народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч, намеснік старшыні СПБ, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда» — галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» Аляксей Чарота.

Былі разгледжаны актуальныя пытанні, звязаныя са стасункамі творчай арганізацыі з Міністэрствам інфармацыі краіны, сённяшнім станам кнігавыдання.

Намеснік міністра інфармацыі звярнуў увагу на тыя мерапрыемствы, што ладзяць члены СПБ у рэгіёнах, адзначаюць важнасць актыўнай працы разам з ідэалагічнымі ўпраўленнямі Мінскага гарвыканкама і аблвыканкамаў. Асобна вялася размова пра падрыхтоўку да 80-годдзя Вялікай Перамогі, пра Мінскую міжнародную выстаўку-кірмаш, якая мае адбыцца ў сакавіку

2025 года. Дзяніс Уладзіміравіч звярнуў увагу на традыцыйны Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», які будзе праводзіцца ў межах праграмы выстаўкі ўжо адзінаццаты раз. Мяркуюцца актыўны ўдзел у сімпозіуме паэтаў, празаікаў, перакладчыкаў, літаратурнаўцаў з краін Цэнтральнай Азіі і Расійскай Федэрацыі.

— Пацвердзілі свой удзел нашы калегі па творчым цэху з Казахстана, Узбекістана, розных рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі, — заўважыў Алесь Карлюкевіч.

Сяргей ШЫЧКО

Славянскі калейдаскоп

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі аб'яўляе літаратурны конкурс «Славянскі калейдаскоп», прымеркаваны да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі. Суарганізатарамі творчага спаборніцтва з'яўляюцца таварыства дружбы «Беларусь — Расія» і культурна-асветніцкае грамадскае аб'яднанне «Наша Русь». Падтрымлівае праект Расійскі цэнтр навукі і культуры ў Мінску.

Мэта конкурсу — прыцягнуць увагу творчай моладзі да гераічнага мінулага Беларусі і Расіі, да мірнага, стваральнага жыцця і супрацоўніцтва, да развіцця Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, супрацьдзеяння фальсіфікацыі гістарычных падзей, вынікаў Вялікай Айчыннай вайны, выхавання пачуцця патрыятызму ў сучаснікаў.

Да ўдзелу запрашаюцца аўтары ва ўзросце ад 14 да 30 гадоў. Творчыя работы прымаюцца на беларускай і рускай мовах у наступных намінацыях: «Паэзія» (2—3 вершы), «Проза» (апаবাদанне, навела, эсэ, абразок), «Публіцыстыка» (нарыс, артыкул, інтэрв'ю, рэпартаж).

Конкурсныя творы неабходна даслаць на электронную пошту tgo-oo-spb@mail.ru да 10 сакавіка 2025 года. Удзельнікі ўказваюць сваё прозвішча, імя, імя па бацьку, адрас, тэлефон, дату нараджэння, месца вучобы або працы.

Урачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу адбудзецца ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі ў пачатку красавіка 2025 года на літаратурным свяце, прымеркаваным да Дня яднання народаў Беларусі і Расіі.

Лаўрэатам уручаецца дыплом і грашовая прэмія. Самыя лепшыя творы будуць прапанаваны да друку.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

3 нагоды

Жывыя сустрэчы

УСаюза пісьменнікаў Беларусі і Выдавецкага дома «Звязда» склалася добрая дружба з навучэнцамі і выкладчыкамі Мар’інагорскага аграгэаграфічнага каледжа імя Героя Савецкага Саюза У. Е. Лабанка. Вось і нядаўна ў гэтай навучальнай установе прайшла сустрэча старшыні СПБ, дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда» Алеся Карлюкевіча з навучэнцамі і выкладчыкамі. Дыялог пра беларускую літаратуру, яе найноўшыя здобыткі ішоў у межах праграмы мерапрыемстваў «Тыдзень бацькоўскай любові». Алеся Карлюкевіч згадаў творчасць паэтаў-землякоў, якія падарылі чытачу свае вершы пра маці і бацьку, пра сямейныя каштоўнасці, градычцы сямейнага выхавання, — Алеся Бачылу, Генадзя Кляўко, Уладзіміра Ляпешкіна, Таісу Бондар...

Размова ішла і на тэмы героіка-патрыятычнага выхавання, захавання гістарычнай памяці, ролі моладзі ў развіцці зацікаўлення грамадства да вывучэння розных старонак гісторыі нашай Айчыны. Пісьменнік і краязнаўца пазнаёміў навучэнцаў са сваімі кнігамі «Родныя сляды», «Старонкі радзімазнаўства», «Пухавічына. Літаратурнае гняздо Беларусі», «І марам волю дам», «Сцяжынкамі Ігуменшчыны», «Святло сяброўства». На старонках гэтых выданняў — расповед пра павязь з Міншчынай, Пухавіцкім

краем рускага паэта-франтавіка Міхайла Матусоўскага, пра партызана і пісьменніка Усевалада Сабліна, які непадалёку ад Мар’інай Горкі, у рудзенскіх ваколіцах, выдаў на акупаванай фашыстамі тэрыторыі паэтычны зборнік «Мстители», пра вучоных і пісьменнікаў — урадженцаў Мар’інай Горкі, Пухавічыны, старадаўняй Ігуменшчыны.

«Кнігі Алеся Карлюкевіча падштурхоўваюць да актыўных краязнаўчых падарожжаў, да вывучэння гісторыі нашай Айчыны, — такую выснову па выніках сустрэчы зрабіла

выкладчык беларускай мовы і літаратуры Мар’інагорскага аграгэаграфічнага каледжа Алена Валянцінаўна Свірыдава. — І мы ўвогуле ўдзячны Саюзу пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкаму дому «Звязда» за сустрэчы з пісьменнікамі, якія былі арганізаваны ў апошнія гады ў нашай навучальнай установе. Фактычна знаёмства з сучаснай беларускай літаратурай мы праходзім праз жывыя сустрэчы, новыя творы прозы, паэзіі, публіцыстыкі адкрываем ад саміх аўтараў».

Нагадаем, што ў аграгэаграфічным каледжы вучыліся альбо працавалі і беларускія пісьменнікі. Сярод іх — паэт-сатырык Захар Бірала (першая яго кніга — «Смех і радасць вёскі» — пабачыла свет у 1929 годзе з прадмовай Кузьмы Чорнага), аўтар п’ес «Вяселле», «Максім Саравітан», «Песні нашых дзён», «Чырвоныя кветкі Беларусі» Васіль Гарбацэвіч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь празаік і публіцыст Уладзімір Глушакоў...

Сяргей ШЫЧКО

акцыі

Для гамяльчан — з удзячнасцю

Часовую экспазіцыю «Вызваленне Беларусі. Верасень 1943 года — ліпень 1944-га» ў Гомельскім дзяржаўным медуніверсітэце прэзентаваў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Увазе наведвальнікаў прадстаўлены матэрыялы з фондаў музея, якія адлюстроўваюць храналогію вызвалення Беларусі. У экспазіцыі перададзена тэма ўзаемадзеяння партызан з Чырвонай Арміяй, звесткі аб наступальнай аперацыі «Баграціён». Асобны стэнд прысвечаны палявой пошце, дзе можна пабачыць лісты савецкіх салдат, якія, на жаль, не дачакаліся Перамогі. Папоўнілі экспазіцыю і супрацоўнікі Гомельскага медуніверсітэта. Змешчаны ўспаміны выкладчыкаў ВДУ аб сваіх родных, якія ратавалі параненых на фронце.

У ГДУ імя Ф. Скарыны да «Марафону адзінства» адкрылася выстаўка «Кнігі ў дар Прэзідэнту». Тут можна ўбачыць збор унікальных выданняў, якія ў розныя часы дарылі Аляксандру Лукашэнку лідары краін, гра-

мадскія і культурныя дзеячы. У экспазіцыі сваё месца знайшоў унікальны збор для гісторыкаў, музеолагаў, этнографікаў — «Беларускі архіў старажытных граматаў», які быў выдадзены ў Маскве ў 1824 годзе і змяшчае дакументы XVI—XVIII стагоддзяў.

Фотапраект «Беларусь. Узлёт» да «Марафону адзінства» адкрыўся ў Гомелі ў гандлёва-забаўляльна-рэкрэацыйным цэнтры «Крышталь». Праект ўяўляе сабой збор фатаграфій за перыяд 30-гадовага шляху незалежнай Беларусі. Усяго на выстаўцы прадстаўлена 40 плакатаў, на якіх можна ўбачыць у тым ліку работы такіх знакамітых фатографістаў БелТА, як Аркадзь Нікалаеў, Уладзімір Шуба, Аляксандр Дзідзевіч. На кожным плакаце ёсць QR-код з інфармацыяй і вялікім зборам здымкаў па тэме.

— За 30 мінулых гадоў дзясягенні бачныя ва ўсіх сферах: ад эканамічнай да сацыяльнай. Краіна прайшла значны шлях умацавання і развіцця. Але самае галоўнае — гэта сучаснасць і будучыня, — падзяліўся ўражаннем ад выстаўкі дырэктар Гомельскай Ірынінскай гімназіі Юрый Набока.

Наталія КАПРЫЛЕНКА

юбілей

Пад промнямі творчасці

УМінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна адбыўся творчы вечар заслужанага дзеяча культуры Беларусі, лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі, кандыдата філасофскіх навук Зіновія Прыгодзіча.

Павіншаваць пісьменніка і публіцыста з яго 80-годдзем завіталі народная артыстка Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Марыя Захарэвіч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, заслужаны дзеяч мастацтваў Валерый Анісенка, народны артыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, заслужаны дзеяч мастацтваў, кампазітар Леанід Захлеўны разам з ансамблем народнай музыкі «Бяседа», кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Свята» Вячаслаў Статкевіч, а таксама заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Навум Гальпяровіч. Творцы, вядома, і віншавалі юбіляра творча — дэкламавалі вершы і ўрыўкі з яго кніг, спявалі, дзяліліся цікавымі ўспамінамі.

Старшыня Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў

Беларусі Леанід Крыванос зачытаў віншаванне старшыні СПБ Алеся Карлюкевіча і ўручыў Зіновію Кірылавічу граматы ад СПБ за ўклад у беларускую літаратуру, выказаўшы спадзяванне, што пісьменніцкая суполка будзе яшчэ многа гадоў грэцца пад сонечнымі промнямі творчасці такой асобы, як Зіновій Прыгодзіч. Было віншаванне і ад сталічных калег: яго перадаў намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення

СПБ, паэт і перакладчык Рагнед Малахоўскі. Да яго віншаванняў далучыліся Ірына Карнаухава, Таццяна Дашкевіч, Міхась Кенька, Наталія Касцючэнка, Антон Анісовіч.

Дырэктар пушкінскай бібліятэкі Наталія Вашчыла назвала талент Зіновія Прыгодзіча боскай іскры, а яго — спраўднёным творцам, які шмат зрабіў для літаратуры і духоўнасці. Яна акцэнтавала ўвагу на тым, што ўсе кнігі Зіновія Кірылавіча пра каханне да жанчыны, любоў да людзей і жыцця.

Асабліва карыснай творчай сустрэча была моладзі, якая таксама прысутнічала на мерапрыемстве. Навучэнцы цікавіліся (яны актыўна задавалі свае пытанні), якім быў творчы шлях Зіновія Прыгодзіча ў літаратуру, якое яго стаўленне да пісьменніцтва сёння, чаму ён пісаў менавіта пра каханне і любоў. Юбіляр настальгіраваў і з хваотай расказваў пра свае адносіны з іншымі вядомымі пісьменнікамі, сярод якіх быў і Уладзімір Караткевіч.

Ірына ПРЫМАК
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА

«ЛіМ»-люстэрка

Вялікі тэатр Беларусі прадставіў нацыянальную оперу «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Солтана на сцэне Марыінскага тэатра. Першае за ўсю гісторыю гэтага калектыву выступленне на славацкай сцэне прайшло ў рамках Дзён Мінска ў Санкт-Пецярбургу. Прэм’ера спектакля, які публіка ўбачыла на Новай сцэне Марыінскага тэатра, адбылася ў Вялікім тэатры ў 2021 годзе. Пастаноўку ажыццявіла галоўны рэжысёр Вялікага тэатра Беларусі, уладальнік медаля Францыска Скарыны Ганна Маторная. Між тым сама опера была створана ў 1989 годзе. У 1990-м першая пастаноўка была адзначана Дзяржаўнай прэміяй БССР.

Дні беларускага кіно стартвалі ў Душанбэ ў кінатэатры «Ватан», перадае «ИТАР-ТАСС». Перад паказам да глядачоў звярнуліся дырэктар студыі «Таджыкфільм» Махаммад Шахіён, пасол Беларусі ў Душанбэ Віктар Дзенісенка, а таксама генеральны дырэктар кінастудыі «Беларусьфільм» Юрый Аляксей. Акрамя камедыі, у Душанбэ паказалі яшчэ дзве кінастужкі, зробленыя ў нашай краіне, — «На другім беразе» Андрэя Хрулёва і «Ліст чакання» Аляксандра Яфрэмава.

Народны фальклорны ансамбль «Горскія харашухі» Горскага сельскага Дома культуры Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Краснапольскага раёна стаў лаўрэатам міжнароднага фестывалю мастацтваў «Мы разам». Калектыву стаў лаўрэатам II ступені ў намінацыі «Народныя спевы», паведмляецца на сайце sb.by. Гэта ўжо трэцяя ўзнагарода збіральнікаў фальклорнай спадчыны з пачатку года: крыху раней ансамбль «Горскія харашухі» стаў лаўрэатам I ступені ў міжнародным конкурсе «Зорная дарожка» і лаўрэатам II ступені ў міжнародным конкурсе «Мая мелодыя».

Міжнародны кангрэс «Бібліятэка як феномен культуры» праходзіць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Мерапрыемства прысвечана 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У рабоце форуму прымаюць удзел дэлегаты з Беларусі, а таксама краін блізкага і далёкага замежжа — Азербайджана, Арменіі, Індыі, Расіі, Сербіі, Казахстана, Малі, Гвінеі, Тога, Францыі ды іншых. Гэта кіраўнікі і спецыялісты найбуйнейшых бібліятэк, музеяў, выдавецтваў, навукова-даследчых арганізацый і адукацыйных устаноў, вытворцы праграмнага забеспячэння, тэхнічных сродкаў, інфармацыйнай прадукцыі і прамисловага абсталявання для бібліятэк.

Выстаўка карцін расійскага мастака Марка Смірнова адкрывецца ў «Доме Масквы» I лістапада, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Творы аўтра выкананы ў жанрах пейзажа, партрэта і нацюрморта. У экспазіцыі будучы таксама прадстаўлены гістарычныя карціны, выявы рэлігійна-культуравай архітэктуры і падзей духоўнага жыцця. Марк Смірнова выстаўляе свае работы ў многіх кутках Расіі. Акрамя таго, ён ужо другі год прадстаўляе сваю краіну на міжнародным салоне сучаснага мастацтва ў Луўры (Парыж).

Выніковая выстаўка XXVIII Міжнароднага пленэру па жывапісе «Вобраз Радзімы ў выяўленчым мастацтве» адкрылася ў Магілёўскім абласным мастацкім музеі імя П. В. Масленікава. На ёй прадстаўлены работы 15 удзельнікаў. Карціны, якія адлюстроўваюць уражанні ад прыроды, культуры, архітэктуры і гісторыі Магілёўскай вобласці, прапанаваны мастакамі з шасці краін — Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі, Узбекістана і Туркменістана. Творчае мерапрыемства сёлета прысвечана 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 110-годдзю з дня нараджэння народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава.

Прэзентацыя экспазіцыі і афіцыйная цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў III Міжнароднага конкурсу плаката да 145-годдзя Казіміра Малевіча «УНОВИС. XXI век. #Малевич Черный / #Малевич Белый» адбыліся ў Музеі гісторыі Віцебскага народнага мастацкага вучылішча. На выстаўцы прадстаўлена каля 120 работ больш як сотні аўтараў з 13 краін. Размясціліся творы ў дзвюх залах: частка прадстаўлена ў Віцебскім цэнтры сучаснага мастацтва, другая — у Музеі гісторыі ВМВБ.

Міжнародны фестываль дзіцячай творчасці «Залатая пчолка» пройдзе ў Клімавічах. Свята стартуе 31 кастрычніка і працянецца да 3 лістапада. Гэтым разам сваю творчасць пакажуць звыш 130 канкурсантаў з чатырох краін: Беларусі, Расіі, Азербайджана і Узбекістана. Творчае спаборніцтва ў рамках фестывалю пройдзе ў трох узроставых катэгорыях: малодшая (9—12 гадоў), сярэдняя (13—15 гадоў), старэйшая (16—18 гадоў). Конкурсны праслухоўванні і прагляды адбудуцца па намінацыях «Эстрадны вакал. Салісты», «Эстрадны вакал. Ансамблі», «Народны вакал. Салісты», «Народны вакал. Ансамблі», «Калектывы сучаснага танца», «Калектывы народна-сцэнічнага танца» ды іншых.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Юрый АЛЯКСЕЙ:

«Лістапад» — пляцоўка для перагавораў і папулярызаванні беларускай кінапрадукцыі»

Набліжэнне XXX Мінскага міжнароднага фестывалю «Лістапад» — нагода працягнуць тэму беларускага кіно. У мінулым нумары «ЛіМа» ішла гаворка аб тэндэнцыях у развіцці айчыннага кінематографа. Цяпер нашых чытачоў чакае эксклюзіўнае інтэрв'ю з генеральным дырэктарам нацыянальнай кінастудыі «Беларусь-Фільм» Юрыем Аляксеем.

Юрый Мар'янавіч — невыпадковы чалавек у гэтай сферы. Ён нават нарадзіўся ў Дзень савецкага кіно (цяпер 27 жніўня — Дзень расійскага кіно). Сваю прафесійную дзейнасць пачынаў як фатограф, што таксама сімвалічна (яго здымкі ёсць у «Кнізе герояў» пра Герояў Савецкага Саюза і Сацыялістычнай Працы, якія звязаны з Гродзеншчынай). Больш як 10 гадоў Юрый Аляксей узначальваў «Гроднаблкінавідапракат» і ўжо больш за год з'яўляецца генеральным дырэктарам «БеларусьФільма».

— Юрый Мар'янавіч, якія ў вас чаканні ад юбілейнага «Лістапада»? Наколькі ён важны для беларускай кінаіндустрыі?

— «Лістапад» ужо 30 гадоў збірае ў Беларусі найлепшых кінематографістаў, дае магчымасць паказаць пачырк нацыянальнай кінастудыі «БеларусьФільм», якая, без перабольшання, з'яўляецца флагманам нашай кінавытворчасці. Праз «Лістапад» адбываецца прасоўванне беларускага кіно на сусветны ўзровень. «БеларусьФільм» сур'ёзна рыхтуецца да гэтай падзеі і імкнецца прадставіць на Мінскім міжнародным кінафестывалі свае найлепшыя карціны. Падкрэслію: такім чынам мы паказваем беларускае кіно не толькі свайму глядачу, але і ўсму свету. «Лістапад» — не проста дэманстрацыя кінанавінак, але і творчыя сустрэчы, і міжнародныя стасункі, і ўмацаванне сяброўства паміж краінамі, — гэта своеасаблівая дыпламатыя на мове кіно. Беларусь — тое месца, дзе яднаюцца прадстаўнікі самых розных дзяржаў, не толькі СНД. На XXX фестываль запрашаны вельмі пазнаўчыя прадстаўнікі кінематографіі Індыі, будуць Паркістан, Саудаўская Аравія, Таджыкістан, Узбекістан... Ад братоў-расіян плануецца прыехаць Наталля Варлей, Дзмітрый Харацян, Валерыя Гушчына і іншыя вядомыя людзі. Мы цесна супрацоўнічаем з Кітайскай Народнай Рэспублікай.

Абяцаць можна многае, але заўсёды сведчаць вынікі. «Лістапад» мінулага года, дзе мы пазнаёміліся з гасцямі з КНР, даў магчымасць падпісаць дагавор аб вытворчасці сумеснага фільма. Такім чынам мы знайшлі цікавых надзейных кінапартнёраў. Да сёлетага фестывалю ўжо створаны сцэнарый карціны. І гэтага нам удалося дасягнуць за год! Акрамя таго, мы выканалі задачу, якую летась паставіў міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Маркевіч: да сёлетага «Лістапада» прыйшлі да вытворчасці фільма «Бацька Мінай. Партызанская легенда» — усе дагаворы падпісаны, гатовы сцэнарый (над ім працаваў гендырэктар кампаніі «ВаенФільм», народны артыст Расіі Ігар Угольнікаў, які, дарэчы, ужо атрымаў сродкі ад Фонда кіно). Мы на стадыі афармлення дакументаў у Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь. Гэта будзе знакавы беларуска-расійскі праект. Важна, што наш фільм пакажучы на расійскім кінарынку! Сумесная вытворчая прадукцыя з Расіяй, Кітаем і іншымі краінамі дае нам вялікія магчымасці. Дарэчы, адначасова ў Беларусі і Расіі 12 снежня адбудзецца прэм'ера «Чорнага замка». Дзякуючы кінасяброўству з Індыяй (пагадненні былі падпісаны літаральна нядаўна), нашы стужкі з'явіцца і там.

— Што дае міжнароднае супрацоўніцтва ў сферы кіно?

— Мы пашыраем спектр продажу фільмаў і папулярызуюем беларускае кіно ў свеце. «Лістапад» у плане міжнародных сувязей нам вельмі дапамагае: так лягчэй выйсці на іншыя рынкі, наладзіць супрацоўніцтва. У наступным годзе ў нас з'явіцца сумеснае ігравое кіно з Кітаем, а гэта выхад на кітайскі рынак. За дзве гадзіны мы зможам паказаць прыгажосць нашай краіны, беларускую гасцінасць, сяброўскія адносіны. КНР — вялікая краіна, там многа жыхароў, значыць, вялікая колькасць людзей даведаецца, што такое Беларусь, праз фільм яны пазнаёмяцца з нашай культурай і беларускімі традыцыямі. Перакананы: хтосьці захоча пасля прагляду абавязкова прыехаць да нас, каб паглядзець на нашу

Фота: БелТА

краіну, таму выхад у свет сумеснага з Кітаем фільма будзе спрыяць турызму. Калі мы пакажам нашы найлепшыя лакацыі, жыхары Кітая будуць прыязджаць да нас яшчэ актыўней, каб пажыць тут, пабачыць характэрнае беларускіх азёр і лясоў. Фільмы — гэта не нейкая забаўка, а своеасаблівая дыпламатыя, тое, што раскавае пра нашу краіну ў свеце, умацоўвае імідж Беларусі на міжнароднай арэне. Нездарма кажучы: найважнейшым сярод усіх відаў мастацтва з'яўляецца кіно.

— Хацелася б, каб вы звярнулі ўвагу на самыя важныя анімацыйныя навінкі «БеларусьФільма», якія варта паглядзець дзецям...

— Мыне задавальняе развіццё нашай анімацыі. У год мы звычайна выпускаем пяць анімацыйных фільмаў. «Песня Сірын» адкрые «Лістападзік» 2 лістапада, далей работу Алены Туравай пакажучы па ўсёй краіне. Плануем дэманстраваць мультфільм у Расійскай Федэрацыі і не толькі. Гэта вельмі важна, бо «Песня Сірын» — першая беларуская анімацыя ў 3D. Яна дэманструе, што мы не стаім на месцы. Там паказана наша славянская міфалогія, усё зроблена прыгожа, на прафесійным узроўні. Запрашаю ўсіх пазнаёміцца з гэтым анімацыйным фільмам у кінатэатры!

Нядаўна мы выпусцілі «Сімвалы маёй краіны», дзе ў ігравай форме зразумелай мовай расказалі маленькім глядачам важныя рэчы: навошта трэба ўставаць, калі гучыць гімн, чаму сцяг нашай дзяржавы чырвоная зялёная колера, што сімвалізуе наш герб, што значыць для нас Дзень Незалежнасці. Вельмі важна прывіць гонар за сваю краіну з самага дзяцінства. Варта яшчэ згадаць «Мемарыяльныя комплексы Рэспублікі Беларусь». Мы паказалі ў даступнай форме, што такое Буйніцкае поле, Красны бераг і г. д.

— А што скажаце тым, хто лічыць, нібыта ў нас цяпер няма звычайных мультфільмаў, а толькі патрыятычныя? Сучасныя дзеці ж з ахвотай глядзяць дыснеўскія...

— Я не супраць, каб былі іншыя мультфільмы. Вядома, плануем выпускаць анімацыю самую розную. Аднак, лічу, менавіта асветніцкія мультфільмы павінны быць абавязкова. З улікам паграбаванняў сённяшняга часу, такой нагоды, як 80-годдзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, у нас цяпер работы больш патрыятычнага плана. Як кіраўнік я перакананы, што такіх мультфільмаў нам не хапала. У далейшым будзем развіваць анімацыю ва ўсіх кірунках.

— Юбілейны «Лістапад» адкрые беларуска-расійскі праект «Чорны замак», створаны на матывах рамана Уладзіміра Караткевіча. Як бы вы прадставілі гэтую работу глядачам? Дагэтуль «Чорны замак Альшанскі» экранізаваўся аднойчы — больш за 40 гадоў таму. Тая версія была бліжэйшай да арыгінала. Што скажаце прыхільнікам творчасці Караткевіча?

— Гэта сапраўды сучаснае кіно. Яно будзе мець поспех і ў Беларусі, і ў Расіі. У канцы ліпеня павязу яго на фестываль у Індыю, як, дарэчы, і «Песню Сірын», і фільм «Час вярнуцца», і тры знакі для нашай краіны дакументальныя карціны (пра спаленыя вёскі, зуброў і Бярэзінскі біясферны запаведнік). Таксама плануем паказаць «Чорны замак» у Кітаі.

Мы рабілі перадаказы для моладзі, ёй, кажучы на яе мове, гэтая карціна ўжо зайшла. Ведаецца, любы фільм, любая кінавытворчасць павінна ўдасканальвацца.

На той час, калі Караткевіч экранізаваўся першы раз, было так, цяпер карціна іншая. І гэта правільна. Не трэба пужацца новых версій старых любімых фільмаў.

— Якія важныя тэндэнцыі ў сучасным беларускім кіно вы адзначылі б як кіраўнік нацыянальнай кінастудыі? Ёсць станоўчыя моманты?

— Я б хацеў сказаць пра нашага маладога рэжысёра Кірыла Халецкага, які зняў спачатку «Кіношнікі», потым «Культурны код», цяпер будзе працаваць над карцінай «Класная дама». Мыне радуе тая тэндэнцыя, што такі важны фільм для нашай краіны, як «Культурны код», акупіўся за тры тыдні. Кінавытворчасць — дарагая індустрыя, таму мы зразумелі, што ідзём па правільным шляху. І ў гэтым вялікая заслуга Кірыла. Разумею, фільм жа можна зняць па-рознаму. Калі казаць пра тэндэнцыі... Сёлета выйшлі самыя розныя карціны. Не хачу хваліцца, але поспех меў фільм пра жыццё беларусаў падчас польскай акупацыі «На другім беразе». Затым выйшла стужка «Час вярнуцца», якая таксама стала знакавай работай і знайшла свайго глядача. Гэтае кіно распаўвае пра аперацыю «Баграціён», ролю беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Сёлета мы таксама выпусцілі адзінаццаць дакументальных фільмаў. Сярод іх — кіно пра нашага сучаснага героя Аляксея Тала, выдатнага барца Аляксандра Мядзведзя, прычым нам вельмі пашанцавала запісаць яго парадны маладому пакаленню, бо літаральна праз два тыдні пасля завяршэння здымак Аляксандра Мядзведзя не стала... Сярод знакавых дакументальных фільмаў — работа, прысвечаная генацыду беларускага народа. Фільмаграфія сёлета вельмі вялікая! І ў цэлым усе стужкі паспяховыя, а значыць, наш калектыў добра працуе.

— Якія ў «БеларусьФільма» планы акрамя ўжо названых сумесных праектаў з Расіяй, Індыяй і Кітаем?

— Давайце дачакаемся «Лістапада»! Паглядзім, якія яшчэ практыкі ў нас з'явіцца, на якія кінарынкі мы зможам выйсці.

— Ці чакаць моладзі, напрыклад, лёгкую рамантычную камедыю ад «БеларусьФільма»?

— Калі ёсць такі запат, можна зрабіць. Я не выключаю ў будучыні і аўтарскае кіно. Аднак спачатку мы робім тое, што дыктуе сам час.

— І ўсё ж нашым чытачам будзе вельмі цікава даведацца, якія кінанавінкі чакаць у найбліжэйшай будучыні. Калі ласка, раскажыце, над чым працуе нацыянальная кінастудыя цяпер?

— Я ўжо згадаў фільм «Класная дама». Гэтая стужка з'явіцца дзякуючы конкурсу сцэнарыяў, які праводзіла Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Спадзяюся, карціна павысіць прэстыж прафесіі стаяўніка, бо менавіта ён з першага класа фарміруе святдомасць дзяцей, выходзіць іх як асоб. Гэта будзе цікавая гісторыя для школьнікаў. Здымаецца фільм і пра нашых сучасных герояў — лётчыкаў, якія вырагавалі жыхароў Баранавіч цаной сваіх жыццяў, адвёўшы самалёт, — Андрэя Нічыпорчыка і Мікіту Куканенку. Гэта кіно для людзей і пра людзей, для Беларусі. У наступным годзе я стаўлю мэту заваяваць сэрцы нашых глядачоў, а потым выйсці і на замежны рынак. Аднак спачатку важна прасоўваць кіно ў роднай краіне. Нельга, не заваяваўшы свайго глядача, мець поспех у Індыі ці Кітаі. Так, ёсць фестывальнае, аўтарскае, камерцыйнае кіно. Па родзе сваёй дзейнасці, паверце, я гляджу самыя розныя фільмы, бо займаюся іх вытворчасцю. Перакананы, што мы здымаем актуальныя фільмы. Не хачу забягаць наперад, аднак парадую чытачоў тым, што ў нашых планах — здымкі фільма паводле твора Уладзіміра Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха».

— Дарэчы, у фільме «Чорны замак» ёсць на гэта невялічкі намёк...

— Сапраўды. Але спачатку плануем правесці перагаворы, бо аўтарскія правы ніхто не адмяняў.

— Якія планы ў дакументалістыцы?

— Рыхтуем фільм пра такі важны складнік нашай дзяржавы, як Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Маладыя людзі павінны ведаць, што гэта такое. Фільм растлумачыць Асноўны Закон краіны за 30 хвілін, а чытаць Канстытуцыю будуць доўга. Ужо распрацоўваецца сцэнарый, і гэта вельмі адказная справа. Нам дапамагае Вадзім Гігін, які будзе здымацца ў гэтым дакументальным фільме.

Грына ПРЫМАК

Вершы і раннія, і апошнія

У беларускай літаратуры не так шмат твораў пра абаронцаў дзяржаўнай граніцы. Паэзія — не выключэнне. Але, як здаецца, дастаткова аднаго верша «Цішыня», каб упэўніцца: ён з’яўляецца своеасаблівым мастацкім узорам у перадачы таго, што назіраецца на сумежжы дзвюх краін, асабліва тады, калі адносіны паміж імі напружаныя, яны ледзь не ўспрымаюць адна адну ворагамі. Паняцце ж, якое вынесена ў заглавак твора, ёсць тое, што, дзякуючы абаронцам Радзімы, і дазваляе людзям спакойна, не ўспрымаючы толькі сведчанне шаблонам, спаць пад мірным небам. Аднак, каб перадаць цішыню, спакой так, каб гэта брала за жывое, патрэбна вялікае майстэрства, як у гэтым вершы:

*Цішыня над полем і над лесам,
І на хаты пала цішыня.
Сінім небам — мясячык бялесы,
Сінім небам — грае вышыня.*

*І плыве, як грэчкі пах мядовы,
І плыве, як васільковы пах,
Ціхі смутак зеленагаловы
Аб вачах любімых, аб губах.*

Але гэты па-майстэрску пададзены малюнак набывае рэзка супрацьлеглую афарбоўку ў наступнай страфе:

*Наш рубаж акованы гранітам
І напят, як тонкая струна.
Ды спрабуй струну тую крані ты —
Адзавецца грукам перуна.*

Саміх пагранічнікаў не відаць. Але няма сумнення, што парушальнікам граніцы адпор будзе дадзены належны. Хто паспрабуе парушыць «струну» спакою, яна «адзавецца грукам перуна»:

*А пакуль спакойны зараніцы,
Плюць расу палеткі на зары, —
Сцерагуць свяціцэнную граніцу
Усе таварышы, усе мае сябры!*

Завяршэнне ж верша адпавядае яго пачатку. Пададзены малюнак таксама такі, што разам з лірычным героем зноў пачынаеш жыць гэтай цішынёй на прыграніччы. І ўспрымаеш яе такой, як і ён:

*Вось таму над лугам, над садамі
І на воды пала цішыня,
І дарог мядзянымі слядамі
Пабрыла нямая даўжыня.*

Далёка не ўсе ведаюць, што аўтар верша «Цішыня» — Леанід Гаўрылаў. Ды, на жаль, нямногія і чулі пра яго. Не здагадваюцца і пра тое, што, пішучы гэты твор у 1939 годзе, ён як бы прадбачыў свой далейшы жыццёвы шлях. Летам 1940 года быў прызваны ў Чырвоную Армію, служыў пад Слонімам. Гэта, як вядома, была тэрыторыя колішняй Заходняй Беларусі. Да тагачаснай граніцы было далекавата, але ў памяці ажывала і тое, што было тут нядаўна.

Родам жа Леанід Гаўрылаў з вёскі Бердыж на Чачэршчыне. Нарадзіўся 2 лютага 1918 года. Аднак сям’я там жыла нядоўга. Бацька, селянін-малазямельнік, яшчэ да рэвалюцыі стаў сезонным рабочым. Шмат дзе жылі: Чачэрск, Добруш, Гомель. Перад вайной пасяліліся ў абласным цэнтры. Рыгор Гаўрылаў працаваў на торфапрадпрыемстве «Давыдаўка» каля Гомеля.

Леанід Гаўрылаў нібыта спачатку скончыў Белпедтэхнікум. Хоць часцей сустракаюцца іншыя звесткі: пасля атрымання сярэдняй адукацыі паступіў у Мінскі інстытут народнай гаспадаркі, а з яго перавёўся на літаратурны факультэт Гомельскага педагагічнага інстытута. Дэбютаваў вершам «Рыбакі» ў калектыўным зборніку «Аднагодкі»

Леанід Гаўрылаў.

(1935) пад псеўданімам Леанід Гаўрын. Пасля выступаў у газетах «Чырвоная змена», «Літаратура і мастацтва», часопісе «Польмя рэвалюцыі».

Пра яго засталіся ўспаміны толькі тых, хто з ім сябраваў. Сярод іх — яго найлепшы сябра Кастусь Кірэнка, з якім яны студэнтамі жылі «ў адным пакойчыку, дзялілі студэнцкія радасці і няўдачы, амаль адначасова адыходзілі ў армію».

Кастусь Ціханавіч упершыню згадаў яго яшчэ ў зборніку «Мы іх не забудзем» (1949). Пасля былі іншыя публікацыі. Але зрабіў і не менш значнае: «Шмат год у маім стале, як найкаштоўнейшая рэліквія, захоўваўся сшытачак майго лепшага друга студэнцкіх гадоў <...> Такі ж невялічкі рукапісны зборнічак чакаў свайго часу ў сястры паэта Валянціны Рыгораўны. Сапраўдны подзвіг здзейсніла і маці Леаніда: «У дні вайны, калі на акупаванай фашыстамі Гомельшчыне лютавалі фашысцкія карнікі, маці паэта, хаваючы пад зрэбнай кашуляй каля сэрца, зберагла нам яго творы».

Успаміны цікавыя тым, што Кастусь Кірэнка не толькі дзеліцца думкамі аб асобных творах свайго сябра, але і апавядае пра яго як чалавека і грамадзяніна: «Мне ўспамінаецца, з якой упартасцю Леанід Гаўрылаў вывучаў творы марксізму-ленінізму». Падабалася Леаніду яму і вядомае выказванне Мікалая Астроўскага, якое занатаваў у сваіх запісах: «Самае дарагое ў чалавека — гэта жыццё. Яно даецца яму адзін раз, і пражыць яго трэба так... каб, паміраючы, змог сказаць: усё жыццё і ўсе сілы былі аддадзены самаму цудоўнаму ў свеце — барацьбе за вызваленне чалавецтва». Як не пагадзіцца з Кастусём Кірэнкам: «Выдатны выбар!»

Тое, што Леанід Гаўрылаў, уваходзячы ў дарослае жыццё, ставіў перад сабой высакародныя задачы, аднак не аддзяляючы творчасць ад жыццёвых працэсаў, відаць не толькі па цытаванні Мікалая Астроўскага. Падабалася яму і сказанае Мікалаем Някрасавым: «Паэта можаш ты не быць, а грамадзянінам быць павінен». Настолькі падабалася, што тэкст гэты напісаў на сваімі сшытку з вершамі. Яго ўвогуле цікавілі выказванні выдатных людзей. Шмат чытаючы, любіў падзяліцца ўражаннямі: «Вакол яго заўсёды збіралася група аматараў паэзіі — чыталіся Пушкін і Байран, Шаўчэнка і Купала, Блок і Багрыцкі».

У час свайго студэнцтва ён сябраваў і з Дзмітрыем Кавалёвым, будучым вядомым рускім паэтам, перакладчыкам, які нарадзіўся ў Ветцы. Яго ўспаміны «Пра таварыша, які не старэе», — упэўнай ступені згадкі і пра ўсю свядомую моладзь тых гадоў: «А гэта быў трыццаць сёмы год. Але былі мы з дзіўным настроём,

у бурным парыве. Савецкі — гучала для нас вельмі горда. Студэнцкая, ды і не толькі студэнцкая, галаднаватасць (а я тады вучыўся на вячэрнім рабфаку) не заўважалася, быццам бы яе і не было, мы былі ўзрушаны веліччу ідэалаў, магчыма, занадта наіўна, але гарача ўпэўненыя ў будучыні... І як бурліла наша камсамольская душа, як бурна і нацэлена яна жыла...»

Цікавае прызнанне Дзмітрыя Кавалёва і аб тым, як творчасць зблізіла яго з тымі, хто, як і ён, таксама ўваходзіў у літаратуру: «Быў як у магільным сне ад першых радкоў маіх таварышаў па літаратурным гуртку пры «Гомельскай праўдзе». А там былі тады вядомыя цяпер ужо літаратары — Іван Шамякін, Кастусь Кірэнка, гэтак жа, як і Лёна Гаўрылаў і Мікола Сурначоў». Пра Гаўрылава, як таго і вымагалі ўспаміны, сказана: ён «<...> для мяне павіўся раптам, вельмі падобны на сябе такога, які ён на фота ў яго цяперашняй маленькай, але такой каштоўнай кніжачцы, што выдадзена з дакладнай назвай «Вернасць». Як і заўсёды, сабраўшыся разам, «слухалі кожны раз новыя вершы, бязлітасна крытыкавалі іх, а пасля становіліся сябрамі, знаходзячы штосьці такое адзін у адным, чаго ў нас няма ў саміх, і зайздросцячы тайна адзін аднаму».

Дзмітрый Міхайлавіч не забыўся сказаць пра манеру выканання Леанідам сваіх твораў. Гэтыя згадкі таксама важныя, бо мала пра каго гаворыцца, як ён дэкламаваў. А тут нібы пераносіцца амаль на 90 гадоў (падумаць толькі, як час хутка бяжыць!): «І воль выступіць вельмі сарамлівы, нават крыху палахлівы хлапчук, — і о, гэтая ўлада першыняства — калі ўсё да адчувальнасці жывапісна, калі ўжо не ў сілах глядзець крытычна, зусім забываецца на ўсё і неак цявараз глядзіш. Гаўрылаў чытаў пывуча, крыху басам, як чмель:

*Ці чула ты, ці бачыла калі,
Як хвалі ў бязладдзі загулі...*

Гэта пра мора, па-байранаву мяцежнае, нетутэйшае, магчыма, яшчэ ніколі не бачанае аўтарам...»

У захапленні быў і ад яго верша «***Запахнуць ноччу духавітай травы...», надрукаванага ў часопісе «Польмя рэвалюцыі». Яго Леанід Гаўрылаў чытаў, калі яны ішлі па гомельскім парку да Сожа:

*Запахнуць ноччу духавітай травы,
Лагоднасю навее ад ракі, —
І блізкае становіцца яскравым,
Хвалючым, кранаючым такім.*

*Бляск месяца, і вішні белых цені,
І пустацвет гарбузны на плянях
Снуюць запей, і з лёгкім летуценнем
Спавіта песня аб цвітухых днях.*

Ніякага сумнення, што ў лірычным героі пазнаецца сам паэт: «Чаму ж усё сама ты не прыходзіш // На бераг мой, дзе лодкі чарадой // Калышучца, дзе нізка над вадой // Каліны сняць каханне на выгодзе?» Такую выснову робіш пасля знаёмства з успамінамі яго жонкі Кацярыны Гарнак, што захоўваюцца ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва.

Згадваючы асабістае, яна расказвае і пра тое, як быў напісаны верш «***Пасядзі са мной, мая сястрыца...». Пазнаёміліся яны з Леанідам у 1935 годзе, калі разам вучыліся ў інстытуце народнай гаспадаркі. Яна была першакурсніцай факультэта народнагаспадарчага ўліку прамысловага аддзялення. Стараліся асабліва не афішаваць свае прыязныя адносіны. Ды многія хутка здагадаліся, што гэта не проста знаёмства, а яны кахаюць адно аднаго. Больш сарамлівай была Кацярына, Леанід жа

не хаваў сваіх адносін. І нават знайшоў прычыну, каб прылюдна прызнацца ў пачуццях да яе.

Набліжалася 1 мая 1936 года, рыхтаваўся святочны нумар насценнай газеты. Гаўрылаў гэтым і скарыстаўся, прапануючы верш «***Пасядзі са мной, мая сястрыца...»:

*Пасядзі са мной, мая сястрыца,
Крыўды я табе не прынясу;
Я хачу з табой нагаварыцца,
Сваю радасць выліць, а не сум.*

*Помніш, мы сустрэліся пад восень.
Ў інстытуце, з кнігай за сталом.
Скора год ужо, а мне здалося
Так нядаўна ўсё гэта было.*

«Газету павесілі ў агромністым калідоры, — прыгадвала Кацярына Гарнак, — і мне было так няёмка, што я не магла выйсці пагуляць па калідоры». Хоць прысвячэння ў вершы не было, але шмат хто са студэнтаў здагадаўся, што за «сястрыцу» меў на ўвазе малады паэт, якога ў інстытуце ўжо добра ведалі як актыўнага аўтара насценнай газеты. Ды і па наступных радках няцяжка было здагадацца, каго мае на ўвазе: «Ты ўдарніцай вучобы стала, // І вялікі твой аўтарытэт». Кацярына Гарнак, як прызнавалася, сапраўды «мела грамадскую нагрузку, вучылася добра, і Леанід дужа ўпадаваў мяне, моцна».

14 кастрычніка 1939 года, пасля таго, як Гарнак скончыла інстытут, яны пажаніліся. Яму ж заставалася яшчэ прайсці практыку. Атрымаў накіраванне ў Лучнікоўскую школу, гэта побач са Слуцкам. У Лучніках жылі да здачы ім дзяржаўных экзаменаў. У чэрвені з’ездзілі да бацькоў Кацярыны, а 1 жніўня Леанід паехаў да сваіх, туды і прыйшоў яму павестка ісці ў Чырвоную Армію. Праз некалькі месяцаў нарадзіўся сын, жонка павіншавала яго тэлеграмай, а праз шэсць месяцаў сфатаграфавала немаўля і выслала картку. Леанід напісаў два вершы, прысвечаныя яму.

Ён як бы прадчуваў свой трагічны лёс. Яшчэ ў кастрычніку 1935 года, пішучы верш «Маладзік», у якім пададзены арыгінальныя воблік месяца ў гэтай яго стады: «Спавіты туюго // У пасмах журбы // Сухі маладзік // На галінках вярбы // Павіс пад гарою, // А потым і знік». Адны ўжо эпітэты: «спавіты», «журбы», «павіс» шмат гавораць. Зварот жа маці, якая хоча даведацца пра лёс свайго сына, падаецца ў фальклорных традыцыях. Дзе шукаць яго, падказвае шырокі разліў ракі:

*Шмат хваль уцякае
Ў прасторную сіль,
Іх толькі адных
Папытаеш:*

*— Дзе сын?..
Ды доля цяжкая,
Ці скажуць яны?*

Не магла сказаць рака. Не скажа і сёння. Запамытавала і наваколле, дзе ўсё адбылося. Аднак перад вырашальнай атакай заспявалі танкісты дывізіі, у якой служыў Леанід, як і ў час паstraенняў у мірны час, свой марш. Разам з усімі выконваў яго і механік-вадзіцель 47-танкавага палка 29-й матарызаванай дывізіі сяржант Леанід Гаўрылаў. Толькі яшчэ з большым пагратычным уздымам, бо сам напісаў да яго словы.

Шоў 1941 год. Найбольш цяжкі ў Вялікай Айчыннай вайне. Аднак усё адно праз адступленні, паражэнні на далаглядзе ўжо загарыўся агеньчык Перамогі. Пакуль што вельмі кволенькі, але быў. Запалены тымі, хто, як і Леанід Гаўрылаў, загінуў у першыя дні ўсенароднага змагання з фашызмам.

Аlesь МАРЦІНОВІЧ

Павага да традыцыі і трывога за будучыню

У верасні традыцыйныя рубрыкі працягваюць трымаць падмурак, выбудоваць каркас вядучага літаратурна-мастацкага часопіса «Польмя». У гэтых нумары мы не адзначаем «Юбілей», не маем нагоды для «Успамінаў» ці «Памяці», як і для «Архіваў», — пералічанае ў кастрычніку «не ўрадзіла»... Затое плён далі «Паэзія і проза», «Спадчына», «Крытыка і літаратуразнаўства», «Гутаркі», «Дзённікі» і, вядома, чаканая ўсімі «Кнігарня». Як звычайна, запрашаю і вас разам са мной заглябіцца ў змест згаданых рубрык: прайсціся па старонках ужо знаёмых, распачатых у папярэдніх нумарах матэрыялаў, але таксама і прыгледзецца да новых публікацый.

Яе вялікасць Паэзія адкрывае часопіс, нагадваючы пра нешта высокае, трапяткое, боскае, — з гэтым у далучаных да слоўнага мастацтва асацыіруецца вершаваны радок. Віктар Гардзей напаяў сваю падборку «Мілей шырата, што з дзяцінства твая...» разнастайнымі эмоцыямі, якія раскрываюцца пры знаёмстве з творамі. Яны ж паказваюць нам і лірычнага героя, і яго аўтара як асоб харызматычных, аптымістычных, якія глядзяць на божа свет з шырока расплюшчанымі вачыма.

Уладзімір Гніламедаў заканчвае публікаваць першую частку рамана «У войску». Як і надрукаваныя раней, гэтыя раздзелы шчодро перасыпаны дыялогамі, а таксама ліставаннем ужо вядомага нам Платонава з роднымі і блізкімі. Закаханыя героі ў пісьмах разважаюць пра сваё пачуццё, якое для іх адчувальнае, але не цалкам яшчэ зразумелае і таму ўяўляе ці то страх, ці то трызненне — як у Аляксандра Пушкіна. Але знаходзіць і ў войску моцна закаханы Платонаў магчымасці для флірту з жанчынай, якую, праўда, не вельмі ўпадабаў. Пашчасціла яму і з братам пачыцца, калі быў выпраўлены вышэйшымі па чыне як адзін з самых надзейных службоўцаў па афіцэрскія грошы ў недалёкі Бранск.

Праблемы ў людзей тыя самыя, што і ў цяперашніх беларусаў, мірных і працавітых: «Час цяпер ненадзейны. Каб выпадкова не было вайны. Будзем, аднак, спадзявацца на лепшае, трэба верыць у лепшае», — піша ў лісце дзед Кужал. Прыемна было сустрэць у тэксце і найбольш памятную мне цытату з Уладзіміра Караткевіча, што сама сабой усплыла ў свядомасці вайскоўца: «У сасновым лесе маліцца, у бярозавым — любіцца, у дубовым — волю каваль, у яловым — душу д'яблу прадаваць».

У мастацкім свеце Людмілы Кебіч, якая выступае з паэтычнай нізкай «Трэба жыць», дамінуе вобраз, знаёмы беларусам здаўна (як мінімум з XIX стагоддзя, калі прыгадаць арыгінальны, прарыўны для свайго часу вершаваны твор Адэлі з Устроіна пад назвай «Мачыха»). У абедзвюх паэтэс гаворка ідзе пра раку Нёман, якая хвалюе і цешыць, лашчыць вока, ды разам з тым і пужае, напрыклад, у часы разводдзя ці нават звычайнай непагоды. Адведку рака, якая бачыла многае, закладанай у сабе прыроднай стыхійнасцю і палкасцю нагадвае пра вечнае, якое было да нас і будзе існаваць пасля, адорваючы чалавека незабыўнымі ўражаннямі.

Тры апавяданні Таццяны Цвірка — «Пачатак», «Лёнік», «Раліквія» — прызначаны саграваць душу цеплынёй узноўленых у іх момантаў жыцця. Чытач абавязкова пазнае сябе ў творах у самых лепшых праявах шчырасці, інтымнасці, любові да бліжняга, знаёмых яму калі не ў рэальных дзеяннях і падзеях, то перадусім у назіраннях. Дзеля адчування такога духоўнага пробыску, які час ад часу на нас сыходзіць як благазлава, ад якога не схавацца, не адмовіцца, і варта жыць.

Падборка вершаў Галіны Бабарыка атрымала назву «Асення адчуванні» зусім невыпадкова: усе яны прысвечаны сённяшняй кастрычніцкай пары, якая бывае рознай і падабаецца далёка не ўсім. Таму і лірычная гераіня вагаецца ад пакутнага «Гэта прырода дае нам урок — // Жыць, калі сіл няма болей» да аптымістычнага «Ды жыць на сэрцы радасць — // Смаку восеньскіх пладоў». Чытач можа павучыцца майстэрству падтрымання раўнавагі: трэба памятаць у складаных абставінах, што зусім побач існуе і добрае, яго трэба толькі навучыцца заўважаць, пераводзячы фокус увагі на нешта вартае і добрае.

Аляксандр Быкаў у тэксце «Не прам адзінным. Аповед паэта і... марафонца», не прэтэндуе, як прызнаецца ў самым пачатку, на мастацкасць ці глыбокія сэнсы, дзельца досведам шматгадовага рэгулярнага бегу, у тым ліку на вялікіх дыстанцыях. Чытач пераканаецца ў тым, што і паэту трэба быць спартыўным, бо пры адсутнасці добрага здароўя нам не да работы і тым больш не да творчых здзяйсненняў.

У стыхію пачуццяў акупае чытача Настасся Нарэйка нізкай «Купальскі кон», у якой пранумараваныя вершы раскрываюць унутраны свет закаханай жанчыны. Апроч стасункаў з мужчынам, якія вымалёўваюцца ўсё больш і больш адчувальна з кожным новым творам, у падборцы абазначаецца і яшчэ адна прыкметная тэма — адносіны да Бога. Да гэтай абсалютнай першапрычыны быцця лірычная гераіня што раз звяртаецца па дапамогу, упэўненая ў магчымасці яе атрымання ці, проста ў сваім чалавечым і жаночым жаданні знайсці жыццёвыя апоры. У адным з вершаў узнікае вобраз мора, якое, запаўняючы кожны куточак душы паэтэсы, «заліваючы» псіхічную прастору, увасабляе надзвычайны напал перажытых эмоцый.

Цікавы жыццёвы і творчы вопыт Георгія Марчука ў чарговай частцы твора «Божа дар. Раман-хроніка майго жыцця». Аўтар канстатуе свае мастацкія прычыны, напрыклад: «Вывучаючы сусветныя казкі, я заўважыў адну характэрную асаблівасць: найчасцей у іх зло каралася кроўю. Цяжкія казкі Братоў Грым. І тады я паставіў задачу, каб у майх казках настаянных забойстваў не было, каб станоўчыя героі перамагалі адмоўных розумам, кемлівасцю, добром. І гэта ў мяне атрымалася». Ахоплены прагай пісаць і працаваць на карысць роднай літаратуры, Г. Марчук не быў здольны нават у адпачынку з сям'ёй адкласці свае творчыя справы, а калі такая неабходнасць узнікала, то гэта страшэнна выводзіла літаратара з раўнавагі, нараджала сум па доме. Такія прызнанні паказваюць, што таленту ніколі не бывае дастаткова без працяглай, засяроджанай працы і строгай дысцыпліны, як і без веры, што знойдзеш чытача.

Мікола Мікуліч у артыкуле «О, развяжы, паэзія, язык мой», як звычайна, названым цытатай з верша, расцвяляе

акцэнтны ў лірыцы беларускага класіка Максіма Танка. Адштурхоўваючыся ад надзвычай багатага досведу вядомага паэта, літаратуразнаўца разважае пра чалавека ў кантэксце «прынытаў высокай маралі і этыкі», «стваральнай місіі» і «адчування хісткасці той рысы, за якой чалавечыя каштоўнасці маюць раптам набыць «мінусавае» значэнне: духоўнасць стаць бездухоўнасцю, разумнае цяргненне — пасіўнасцю і абьякавасцю».

Пятнаццаць паэтычных зборнікаў Цануніна, гутарку з якім запісаў Зіновій Прыгодзіч. Яна названа радкамі «Каму патрэбна памяць аб вайне...», сугучна аднаму з апошніх выданняў творцы, які расказвае пра сваё станаўленне ў літаратуры. Там знойдзецца шмат цікавых момантаў, напрыклад, тое, што першы паэтычны зборнік выйшаў у аўтара толькі ва ўзросце пяцідзесяці сямі гадоў, калі ўжо меліся значныя напрацоўкі ў галіне паэзіі. За плячыма ў героя гутаркі — сорак гадоў выкладання гісторыі ў школе, што і спарадзіла такую цікавасць да мінулага, да ваенных падзей у прыватнасці. Увогуле ж, перад чытачом паўстае партрэт рознабаковага чалавека адметнага лёсу з шэрагам зацікаўленняў: ад модных сёння падарожжаў, катання на веласіпедзе да музыкі і разьбы па дрэве — з гэтым заняткам пазнаёміў У. Цануніна яго дзед.

Цікавае ўяўляюць запісы пісьменніка Вячаслава Адамчыка ў публікацыі «З дзённіка. Снежань 1994 г.». Гэтым разам чытач акупае ў атмасферу перадаваўных свят у сям'і літаратара, але таксама і вайны ў Чачні 1994 года, якая неаднаразова згадваецца і, відавочна, трывожыць аўтара. У гэтай частцы многа згадак пра блізкіх і баўленне часу з імі, а таксама пра бяссонне, якое дазваляе заглябіцца ў класіку, знайсці там глебу для роздумаў. Нязменна хвалюе В. Адамчыка і пазачасавая памежнасць яго народа, які карыстаецца культурнай і моўнай спадчынай сваіх суседзяў, звыкла адракаючыся ад спрадвечнага, беларускага.

Рэцэнзіі, багата прадстаўленыя ў гэтым нумары, распачынаюцца водгукам Анаголя Графімчыка на кнігу Жанны Шаладонаваай «Прастора і чалавек: усходнеславянскія літаратурныя пракцыі». Публікацыя, якая атрымала назву «Матэрыяльны свет у мастацкіх творах усходнеславянскіх літаратур», падобна — працягласцю і ступенню

пранікнення ў тэкст — на сапраўднае даследаванне згаданай кнігі. У ім адлюстраваны не толькі безумоўныя вартасці, але і недахопы, якія пры далейшым заглябленні навукоўца ў праблему могуць надаць рабоце яшчэ большую глыбіню і вартасць. Тэма прасторы (зрэшты, як і яшчэ аднаго фізічнага вымярэння — часу) ад пачатку яе асэнсавання ў філасофіі і навуцы нязменна зачароўвае і наўрад ці страціць актуальнасць, асабліва ў святле сучасных дасягненняў касмалогіі і тэарэтычнай фізікі, што ставяць пад сумненне звыклыя ўяўленні.

Анастасія Гатоўчыч у публікацыі «Прадкаванне будучыні ў мастацкім свеце Алены Беланоўкі» прыглядаецца да кнігі «Дзіця зямлі: фантастычныя апавяданні». У тэксце адзначаецца шматгадаснасць выдання, у якім абавязкова знойдуцца для сябе нешта цікавае розныя катэгорыі чытачоў. Тэматычна пятнаццаць твораў малых жанраў у адну кнігу аб'ядноўвае чалавечая і мастакоўская прага А. Беланоўкі знайсці адказы на адвечныя пытанні быцця, якія, калі гаварыць пра мастацкую літаратуру, хвалююць нас, перадусім, ад часоў творчасці Максіма Гарэцкага. Сувязной ніткай выступае і прага аўтара зазірнуць праз час у змены, што нясе жыццям планеты цяперашні турбулентны перыяд гісторыі.

У стыхію пачуццяў акупае чытача Настасся Нарэйка нізкай «Купальскі кон», у якой пранумараваныя вершы раскрываюць унутраны свет закаханай жанчыны. Апроч стасункаў з мужчынам, якія вымалёўваюцца ўсё больш і больш адчувальна з кожным новым творам, у падборцы абазначаецца і яшчэ адна прыкметная тэма — адносіны да Бога. Да гэтай абсалютнай першапрычыны быцця лірычная гераіня што раз звяртаецца па дапамогу, упэўненая ў магчымасці яе атрымання ці, проста ў сваім чалавечым і жаночым жаданні знайсці жыццёвыя апоры. У адным з вершаў узнікае вобраз мора, якое, запаўняючы кожны куточак душы паэтэсы, «заліваючы» псіхічную прастору, увасабляе надзвычайны напал перажытых эмоцый.

Міхась Сліва ў рэцэнзіі «Беларускія зоркі ў бліжэйшым замежжы» звяртае ўвагу чытача на кнігу Алеся Карлюкевіча «Пуцявінамі зорак: Ураджэнцы Беларусі ў бліжэйшым памежжы», прысвечаную нашым землякам, вядомым у свеце. У якасці важнага моманту аўтар адзначае тое, што ў выданні робяцца канкрэтныя прапановы, як можна і трэба ўвекавечваць памяць пра тых асоб, якімі могуць ганарыцца сучасныя беларусы. У нашай гісторыі вельмі шмат выпадкаў, калі вядомыя ўраджэнцы Беларусі былі ўшанаваны ў многіх краінах, у той час як на радзіме заставаліся малавядомымі. Гэтыя памылкі трэба выпраўляць, а ў будучыні не дапускаць новых падобных недапрацовак. Вось гэтай задачы і служыць кніга А. Карлюкевіча, якая сама па сабе ўжо выступае, паводле пераканання рэцэнзента, духоўным помнікам многім годным суайчыннікам.

Наталля БАХАНОВІЧ

Моўнае падарожжа

Даследаванне роднай мовы, вызначэнне гістарычных шляхоў яе развіцця — праца не толькі дасведчаных супрацоўнікаў акадэмічнага інстытута. Скарбы роднай мовы даследуюць і ў рэгіёнах. Як вынік такой дзейнасці — падрыхтаваны ў 1920-я гады «Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны» Івана Бялькевіча (выдадзены, праўда, толькі ў 1970 годзе, пасля смерці даследчыка). І яшчэ — «Краёвы слоўнік Чэрвеньшчыны» Мікалая Шатэрніка (1890—1934; кніга была выдадзена ў 1929 годзе). Мову, гаворкі родных мясцін даследаваў краязнаўца і пісьменнік з Магілёўшчыны Міхась Карпечанка. Здаецца, асобнай кнігай яго ўнікальная праца так і не выйшла...

Абшастаць — абхадзіць, абшукаць («Дзе тут пасля яго які грыб нойдзеш, калі ён ужо ад кароў праснуўся і ўвесь лес абшастаў», — і гэтак вышло са Смагілаўкі). Адтуль жа і такія яркія залацінкі: адбараніць — заступіцца («Як стаў біць, саўсім прыбіў, і ніхто не адбараніў»); аддудурыцца — адтапырыцца, выставіць напаказ («Я б гэту бутылку і не замеціла, калі б карман не аддудурыўся»); атопак — малы ростам, нікчэмны чалавек («Ну што ты, атопак, апяць на печы ляжыш, няўжо не можаш пайсці парабатаць?»)... Выпінацца — гэта і крыўляцца, непрыстойна паводзіць сябе («Нашоў дзе выпінацца — тут цябе знаюць як аблупленага! Так дзеўка як дзеўка, толькі парой дур у галаву заходзіць — ну і пачне выпінацца: маўляў, яна луччая ў свеце»); ірваць жылы, імкнуцца паказаць сябе («Не, дзеткі, відна, хваціць мне на гэтай рабоце са ўсёй сілы выпінацца: усё роўна спасіба ад вас не дажджэся»); выходзіць наверх, выдавацца наперад («Паглядзі ці выпінаецца кабат цераз плаціца»). Таксама запіс са Смагілаўкі... Са слоўнікам Алега Галаўкова варта вандраваць па вясковых паселішчах, артыкулы з кнігі «Жывое слова Кругляншчыны» — прыгожая мастацкая ілюстрацыя да жыцця людзей у той ці іншай мясціне. Занатаваныя словы — красамоўная характарыстыка, напамін пра розныя складнікі чалавечых зносін.

Смагілаўка, Шапялевічы, Боўсевічы, Загараны, Слабада, Дуброва, Елькаўшчына, Лігоўск, Тубышкі, Сіманавічы, Міхайкава, Цямныя — гэтыя і іншыя паселішчы праз сваіх жыхароў, ад якіх Алег Галаўкоў запісаў адметныя словы, выразы, здалелі праз пакаленні злучыць розныя часы, паказалі культуру, мову як сацыяльную, грамадскую з'яву. Найболей у першым томе слоўніка «Жывое слова Кругляншчыны» прадстаўлены запісы з паселішча Смагілаўка. Некалі яно ўваходзіла ў склад Цяцерынскай воласці Магілёўскага павета. На пачатку ХХ стагоддзя ў Смагілаўцы пражывала 116 чалавек у 14 дварах. Сёння ўвогуле ў вёсцы лічаныя жыхары...

Выпуск выдання «Жывое слова Кругляншчыны...» ажыццёўлены па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Наклад кнігі — 500 экзэмпляраў. Неўзабаве ў Выдавецкім доме «Звязда» пабачыць свет і другі том слоўніка. Відавочна, што такая кніга спатрэбіцца не толькі на Магілёўшчыне, Кругляншчыне. Здзейсненае Алегам Галаўковым — узор, прыклад падыходу да такой працы, падказка многім рулівым краязнаўцам, што не варта забывацца ў сваіх росшуках пра асаблівасці ўжывання роднай мовы ў тых ці іншых мясцінах краіны.

Набыць кнігу можна ў кнігарнях ААТ «Белкніга» па ўсёй краіне, а таксама ў Мінску ў кнігарні «Акадэмікніга» па адрасе: праспект Незалежнасці, 72. Знаёмцеся з моўнымі залацінкамі Кругляншчыны! Любіце родную мову!

Кастусь ЛАДУЦЬКА

Падзеяй моўнага краязнаўства можна лічыць толькі што выдадзеную кнігу заслужанага настаўніка Рэспублікі Беларусь Алега Галаўкова, які жыве і працуе на Магілёўшчыне, у Круглым, — «Жывое слова Кругляншчыны: слоўнік. У двух тамах. Том 1». У адмысловым слоўніку сабраны дзялектычны матэрыял, прааналізаваны асаблівасці гаворкі Круглянскага раёна. Такого характару выданне, даследаванне — рэдкая з'ява ў беларускім мовазнаўстве. Як правіла, слоўныя залацінкі шукаюць на працягу многіх гадоў мясцовыя краязнаўцы.

Вось што расказвае Алег Уладзіміравіч пра сваю працу: «Характэрнай рысай мовы Кругляншчыны з'яўляецца тое, што яна арганічна ўвабрала ў сябе ўласцівае паўночна-ўсходняга і паўднёва-заходняга дзялектаў.

Гаворка раёна амаль што не даследавана, нягледзячы на тое, што раён мае вельмі важнае «стратэгічнае» значэнне: ён знаходзіцца на мяжы Магілёўскай, Мінскай і Віцебскай абласцей.

На ўзроўні марфалогіі гаворцы Кругляншчыны ўласцівы катэгорыі, як і літаратурнай мове. Гэта працягваюцца ў аднолькавай колькасці часцін мовы, у такіх граматычных катэгорыях, як трыванне, стан, асоба, час, род, лік, склон і іншыя.

У гаворцы, як і ў літаратурнай мове, кожны назоўнік належыць да аднаго з трох граматычных родаў: мужчынскага, жаночага, ніякага...»

Дарэчы, у інтэрв'ю газеце «Звязда» Алег Галаўкоў заўважыў, што да росшукаў моўных скарбаў, разгляду адметнасцей гаворак Кругляншчыны яго падштурнула знаёмства з «Краёвым слоўнікам Усходняй Магілёўшчыны» Івана Бялькевіча...

Сотні слоў, пададзеныя з прыкладамі іх выкарыстання, існавання ў гаворках Кругляншчыны, уяўляюць характэрны, маляўнічы моўны ландшафт... Абабіцца — стаць падобным да бабы; абагнацца — разгнаць плугам, узараць; абагнаць — разгнаць плугам, прайсціся за плугам; абагрэць — моцна выцяць («К Валяну дужа блізка не падхадзі, бо можа так кійком абагрэць, што пераксіцца», — так гавораць у вёсцы Смагілаўка)...

з пошты «ЛіМа»

Час патрабуе падсумоўвання...

Нядаўна мне пашчасціла спатоліць сваю чытацкую смагу. Набыў трохтомнік твораў Юрыя Казакова. Вялікі рускі пісьменнік! Ведаю, што гэтыя тамы — чытанне і перачытванне для мяне надоўга. Буду здымаць кнігі з паліцы, каб часам толькі старонку-другую перачытаць. Буду здымаць пад настрой. Як здымаю кнігі Міхаіла Прышвіна, Канстанціна Паўстоўскага... Здымаю і гартаю, чытаю няспешна, атрымліваючы вялікую асалоду...

Трохтомнік Юрыя Казакова падштурнуў да наступных разваг. Чаму ўжо дзесяцігоддзямі творы нашых сучасных беларускіх пісьменнікаў не выдаюцца ў двух ці трох, а, можа, і чатырох тамах? Гэта ж цэлая кніжная культура — калі перад табою, перад тваімі вачыма адразу некалькі кніг, у якіх сабраны ўсё найлепшае, што напісана на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў. Вось трымаю ж я на паліцы двухтомнік, трохтомнік Алеся Бачылы, якія даюць мне поўнае ўяўленне пра напісанае аўтарам многіх запамінальных вершаў на працягу жыцця. Вось стаіць у мяне перад вачыма чатырохтомнік Янкі

Маўра, а яшчэ ў любы момант маю магчымасць пагартаць старонкі двухтомнікаў Канстанціна Буйло, Сяргея Грахоўскага, чатырохтомнік Рыгора Барадуліна... Уражанні ад гэтых кніг зусім іншыя, чым ад асобных праявітых ці паэтычных зборнікаў вядомых аўтараў.

Чаму не выдадзены такія вострыя творы Алеся Бадака, Раісы Баравіковай, Андрэя Федарэнкі, Віктара Шніпа, Людмілы Рублеўскай, Міхася Пазнякова, Міхася Башлакова, якія і сёння апантана працуюць у літаратуры? Чаму няма двух-трохтомнікаў твораў беларускіх пісьменнікаў, якія пішуць на рускай мове: Анатоля Аўруціна,

Алены Паповай, Алега Ждана?.. Такія выданні да нечага большага абавязвалі б у сваёй працы і бібліятэкараў, і выкладчыкаў літаратуры, як у школе, так і ва ўніверсітэце.

Ды вось я яшчэ пытаю ўжнікае. У 2022 годзе ўказам Кіраўніка дзяржавы прысвоена ганаровае званне «Народны пісьменнік Беларусі» вядомаму празаіку, аўтару многіх раманаў Мікалаю Чаргінцу. Дык, можа быць, варта пачаць ужо і збор яго твораў рыхтаваць?.. Ёсць жа ў нас акадэмічнае літаратурназнаўства, ёсць уважлівыя да сучаснага літаратурнага працэсу даследчыкі, крытыкі!..

Кнігі, якія ўвабралі б істотную частку з напісанага сучаснымі пісьменнікамі, — не толькі падсумоўванне персанальна іх творчых здабыткаў, а яшчэ і адлюстраванне ўвогуле літаратурнага працэсу, які ідзе апошнія дзесяцігоддзі.

Валерый ПАНАСЮК,
г. п. Карэлічы,
Гродзенская вобласць

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

У самотным храме хараства

Калі я чарговы раз чытаю гэтыя радкі Уладзіміра Жылкі, міжволі прыгадваю голас наваполацкага барда Алега Паўлэнка, які спяваў пад гітару:

*Беларусь, Беларусь — гэты зык
Паліць душу маю, як агнём.
Я не ведаю, чым ён вялік,
Але думак не змог я аб ём.
Як пачую яго, задрыжыць
Маё сэрца, заные ў грудзях,
І балюча так робіцца жыць,
І шукаеш чагосьці ў людзях.*

Чаму так прыйшліся да душы гэтыя радкі маладому рокеру, які да гэтага практычна не быў знаёмы з беларускай паэзіяй?

*Беларусь, Беларусь —
Край замчышч, курганоў,
Дзе таяцца страхоці і звод,
Дзе русалкі выходзяць з віроў
І начніцы вядуць карагод,
Дзе пад шум каласоў ведзьмары
На палетках заломы кладуць
І ў Купальскую ноч у бары
Забавоны ў пацёмках снуюць.*

Магчыма, чароўная музыка слоў, таямнічая і прыцягальная, нібыта патаемная замова, якую разгадаць можна толькі душой.

Прызнаюся, пасля гэтага цудоўнага выканання захацелася глыбей акунуцца ў свет паўзабытага на той час паэта.

Я знайшоў яго кнігу «Вершы». Дзівоснае ўражанне ад паэзіі Жылкі не знікала. Нечаканае ўжыванне слоў, пэўная «няправільнасць» мовы працягвала ствараць непаўторную атмасферу паэтычнага цуду.

*Каханню нічога не трэба,
Каханне нічога не просе, —
Так радуе сіняе неба,
Так цешыць валошка ў калосі.
Каханне, як песні пра зоры,
Лятункам заўсёды высока,
І шчасцем у свет, у прасторы
Каханкі расквітае вока.*

Потым, калі я пазнаёміўся з біяграфіяй творцы, стала многае зразумела: імкненне да прыгажосці і хараства ў складаны і супярэчлівы час, глыбокая лірычнасць і пачуццёвасць:

*Душа мая тужлівая —
Ліля між балот.
Яна ўзрасла, маўклівая,
Між багны сонных вод.
Ёй сніцца неба сіняе,
Дзе сонечна вясна,
І песняй салаўінаю
Атручана яна.*

Тужлівая душа прагнула шчасця, спатолі, а цэла пакутавала ад хваробы, а лёс пасылаў усё новыя выпрабаванні.

У адказ на папрокі і абвінавачванні сваё творчае крэда Жылка выказаў так: «Я маю права пісаць не толькі ўра-патрыятычныя, пралетарскія рэчы, але і заставацца ў самотным, ціхім храме хараства...»

Ці не ў гэтым адна з адгадак таго трагічнага лёсу, што напаткаў паэта, імкненне якога да «чыстай красы», рамантычнага ўяўлення пра родную Беларусь не стасавалася з тагачасным уяўленнем пра ролю і месца творцы ў грамадстве.

Але сапраўдная паэзія пераадоўвае ўсе перашкоды і застаецца вечнай і патрэбнай для душы, як і даўно напісаныя вершы Уладзіміра Жылкі.

Віктар ЯРАЦ

Асенні раманс

Чалавек ішоў услед за зверам.
Нецярыпенне — куляй у ствале.
Грымне стрэл — і пырсне кроў на верас.
Боль застыне ў баравой смале.

Птахамаі параненага золку
задрыжаць галіны хвой густых.
І калыне халодную іголку
У жывіцу развіталы міг.

Рэха стрэлу ў гушчары завісе.
Крылы ў вышыні разгорне дзень
і мурашку ахіне на гільзе,
і сцешлівай сасны малітву — цень...

І высокім мачтам карабельным,
і высокім соснам у бары —

выглядаць і ў светлыні, і ў цемры
маякі зары, зор ліхтары.

Ранішнія колеры і познія
неба насылае ўсім, каму
штормы з ураганамі пагрознымі
Прагнуць гнуць да долу галаву.

Мачты, як і сосны, толькі хіляцца
летам і зімой, але пры тым
у стыхій з характарам крутым
не для іх прасіць з накорай літасці.

Корміць чаек дзяўчынка над возерам.
Поруч з возерам храм. Цішыня
цвет ружовы на захадзе возьме зноў
і ахрысціць ім споведзі дня.

А вада свае слухае келлі
і малітвы ледавікоў
зберагае глыбока, як зелле
ад хвароб з году ў год для вякоў.

Прычашчоныя булачкай белай,
весьлей назіраюць на свет
чайкі дружна і асмялела.
Поруч — храм. І душа — першацвет.

Грузінская вечнасць

Таронкі бег рачулки горнай —
жывы імгненняў метраном —
якой каменнасцю пячорнай
гаворыць з неаглухлым дном?

Маланкі дрогаю каронай
спакой вячваюць берагоў

трывалай вечнасці, стамлёнай
ад гучных грамавых багоў.

Крутых вяршыняў перагрэтых
і перамезлых лечыць слых
рачулка гулка кожным летам —
каб не было нідзе глухіх.

Эпохі круцяцца ў цясніне,
нібы фарэль. Ці цесна ім
пад небама маладым і сінім
прыгадаць даўніх зімаў дым?

Як часу-рыбе не круціцца,
красу грузінкі, спеў яе
не заглушыць ні навальніцам,
ні рэху, што ў гарах жыве...

Дыпціх Закаўказзя

1.

Тбіліскае метро.
Я ў шынляі салдацкім.
Насупраць у вагоне —
прыгожа-маладая
ў чырвоным паліце.
Ці здарыцца зноў стрэціцца з ёй?
Варажбой цыганскай —
агонь прызнанняў без журботы руж
у горадзе пад сонцам ранняй восені...

2.

А тая дзяўчынка-грузінка,
што ў школу спышалася ранкам
сяжынкаю горнаю майскай
больш за паўвека назад,

сягоння жанчына ў гадах самых спелых
і цешыцца, можа (дай Божа!),
і смехам, і спевамі ўнукаў...

А горы ўсё тыя ж на варце...

Церамак

Пяць акон у церамка. І ні адно
не прывеціць больш паглядам мамы.
І ў калодзежы старым
ніхто не чысціць дно.
І глыбеюць трэцічыны сасновых аканіц,
у сіні колер фарбаваных.

Абмінаюць дактары і паіштальёны
церамак —
вадой не змыты ціхі астравок.

Цяжка птушкам ляцець супраць ветру.
Супраць плыні ісіці цяжка лодкам.
Чалавеку цяжка без веры
на дарозе шматлюднай і доўгай,
на сцяжыне маўчання кароткай.
Пра чые птушкам ведаць гуканні?
Лодкам чуць пра чые чаканні?
І на сонечны ход адгукаецца
спадзяванняў уяўная раница.

І ў звадах вады рачной і марской,
і ў спрэчках снягоў і бясснежка
ёсць нешта заўжды ад натуры людской,
дзе столькі ўсяго з нараджэння замешана.

Штармістыя пырскі на грэбнях крутых,
віхуры завеі і пылу дакоры
гавораць каму пра стагоддзі ці міг?
Маўчаць мудрацамі і месяца, і зоры...

Генрых ТАРАСЕВІЧ

Мне Гомельшчыны сняцца гарадкі
З мінулых год чарнобыльскіх гаротных,
Дзе ў мулкім сне на зоне напраткі
Бягу самотны ў часе незваротным.

Наўкола плач дарослых і дзяцей,
Ох, як нялёгка з домам развітацца.

Было багата ўскладзена надзей
На свой куток —
ды трэба з ім расстацца.

Балюча за тутэйшых жыхароў,
Яны пакінуць родныя мясціны.
Ліхі смурод на Беларусь сышоў,
Але ж, прабацце, у чым людзі вінны?

Пасля такіх сноў цяжка зноў заснуць,
Душу вярэдзяць колкія ўспаміны.
Трымае спраў даўнейшых каламуць,
Ды думкі самі спакваля бягуць
Пра тлумныя часы маёй Айчыны.

Вяргіня

Днямі перад домам расцвіла вяргіня,
І на дачы стала раптам прыгажэй.
Восеньскага крою строгая багіня —
Не магу адвесеці ад цябе вачэй.

Ды, сказаць праўдзіва,
ўсё ж не з той прычыны,
Што ты прыгажуня, на цябе гляджу.
Мне вярэдзяць думкі школьныя ўспаміны,
Перайсці штурхаюць юных год мяжу.

Памятаю ясна кветнік
роднай школы —
Там раслі вяргіні безлічы сартоў,
Між якіх я ічасны, хвацкі і вясёлы
У густым натоўпе ў храм навукі йшоў.

Радавалі кветкі вучняў і дарослых
Ледзь ці не да самых першых
маразоў...

Дачнае вяргіні яркія плясткі
Транна нагадалі мне дзяцінства зноў.

Не за гарамі халады —
Яны ўжо недзе ля парога.
Няхай сабе — такой бяды:
Няма ў іх дрэннага нічога.

Патрэбна кожнаму адчуць
І свежае зімы дыханне,
Каб адмыслова ўскалыхнуць
Пачуццяў даўніх успрыманне.

Бадзёрых колкіх маразоў
І завірушлівых сумэтаў,
Скрыпучых санных палазоў
І гурбаў снегу па-над плотам.

Як добра, што на свеце ёсць
Пары чатыры ў адным годзе.
Яны чаргуюць прыгажосць
У згодзе з матухнай-прыродай.

Бяроза

Хто цябе, бярозка, пасадзіў,
Тое ўжо нікому неведома.
Зрэшты, незнаёмец дагадзіў
Мне і ўсім суседзям з дома.

Як прыемна адчыніць акно
І глядзець на кроны калыханне.
Прыгадаць, як некалі даўно
Ладзіў пад бярозаю спатканні

З дзеўчынай-красуняй першацвет,
Што дагэтуль сніцца мне начамі.
Хоць ужо мінула процьма лет,
Памяць не сіраецца з гадамі.

Ёсць у ішэце срэбраных бяроз
Нейкая хвалючая сіла —
Думак агнявых апафеоз
Аб часінах даўніх, сэриу мілых.

Наталля ЖЫЗНЕЎСКАЯ

Зорачка ў небе

Памяці Валянціны Гіруць-Русакевіч

Вось чакаю цяпер, калі ў небе
Зіхаецца будуць зоркі ўначы.
Сэрца просіць аб гэтай патрэбе,
Хоць сварыся ты з ім ці маўчы.

Бо яно ўсё чакае нязменна
Святло той, што ярчэй
мне за ўсіх,
Што аднойчы пяшчотай бязмернай
Стала стымулам думак маіх.

Ззяе зорачка ў небе высока
І, нібыта, глядзіць на мяне.
Немагчыма зрабіць нават кроку,
Страшна мне заблукаць без яе.

І цяпер, калі ноч надыходзіць,
Я гляджу, каб убачыць там зноў
Сваю зорачку, тую,
што ўсходзіць
І дае мне парады без слоў.

Чаканне цудаў

Кароткіх дзён няздзейсненыя мары
Губляюць след у прыцемках густых.
Начное неба,
напусціўшы чары,
Скавала зоркі ў путах ледзяных.

Прывольна мясца агарнулі хмары,
Вятрамі гнаняны з краёў чужых.
Снягамі снежань піша мемуары
Аб вечных таямніцах незямных.

З зімой марознай першыя сустрэчы
Імгненна скорачы
поўнай цішынёй,
Нібы па чараўніцтве светлай феі.

Чаканне цудаў у калядны вечар
Напоўніць сэрыцы дзіўнай дабрывёй,
І стануць казкай снежныя завеі.

Запозненая вясна

Маркотны дождж сцябае з ранку,
Заняўшы ўсё вакол тугой.
Аблокаў ішэру фіранку
Ганяе вецер над зямлёй.

Шумлівы лес спявае гучна
Галінкамі абмоклых дрэў.
З туманнай сівізны выключна
Халодным чуецца той спеў.

Такое змрочнае надвор'е
Крыху запозненай вясны
Пры першай з сонейкам размове
Адыдзе ў зманлівыя сны.

Край дзяцінства

Шапоча лісцем сад,
Спяваюць салаўі,
Так хочацца назад
Вярнуць дзяцінства дні.

Я ў думках назаўжды,
Мой родны кут, з табой.
З галінкамі вярбы,
Што плача над ракой.

Няхай плывуць гады,
Бы хмаркі над зямлёй.
Напіцца б той вады
З крынічкі маладой.

Дзяцінства край, табе
Усе вершы прысвячу.
Што я люблю цябе,
Прызнацца зноў хачу.

Ірына САЛАТА

Месяц-казка

Ліпень. Цвіце ліпа. Дрэва-казка распылае ва ўсе бакі сваю празрыстую пазалоту. Тут сышліся найтанчэйшыя колеравыя адценні. Тут феерверк фарбаў ператвараецца ў гаму непаўторнага характава. Незабыўныя летнія колеры поўняць прастору, ствараюць непаўторны эфект пераліўчатасці і велічнай любасці да ўсяго навакольнага. Ліпа — царыца сярод дрэў. Яна — чараўніца! Сваёй духмянасцю, сваім кветам вольна і шыкоўна стварае незабыўнае і прыгожае.

Ліпа цвіце, а ў лесе высыпаюць чарніцы. Ядраныя ягады месцяцца сярод зялёных крыльцаў чарнічніку, нагадваюць, што гэтыя туманна-фіялетаваыя пацеркі — шчодрыя і багатыя дарункі ліпена — адна з самых прыемных летніх прыкмет. Трэба толькі старацца не нашкодзіць лесу. Лес — жывая істота з непаўторнымі шматлікімі дзівосамі і нечаканасцямі.

Невялікая палянка сярод маладзенькіх бярозак. Рэдкія ёлкі сярод іх — нібы ахоўнікі лясной прыгажосці. Яны ствараюць карціны вабнасці і шчодрага ляснога багацця. Калісьці, яшчэ дзецьмі, мы сюды бегалі ў лісічкі. Іх тут было вельмі многа, казалі: хоць касой касі. З цягам часу кусцікі чарнічніку запоўнілі ўсю паляначку. Цяпер яна выглядае зусім па-іншаму. А лісічкі, як тыя зорачкі, усё яшчэ ззяюць сярод зеляніны вялікімі жоўтымі кветкамі. Ягадкі, буйныя і ядраныя, кладуцца ў іх сярэдзінкі, напаўняючы амаль да краёў адмысловую прыродную пасудзінку. Неруш! Незвычайная і прыгожая!

Лісічкі

У пачатку жніўня прайшлі грыбныя дажджы. Пасля іх стала лёгка дыхаць, а грыбнікі напоўнілі лясныя ўладанні радасным гоманам. Зацвілі, рассыпаліся ўсюды лісічкі! Яны, нібы ў агародчыку жоўта-аранжавы кракос, расквецілі лясныя паляны, размясцілі сваю жаўцізну ўсюды.

Вось на вочы трапілася вялікая лісічка. Яна сядзіць у зялёным моху і выглядае з яго, быццам кветка заморская. Сапраўдная прыгажуня!

А пад тоўстым слоem ігліцы прасвечваецца тоненькі жоўценькі краёчак. Гэта жоўта-аранжавая лісічка знайшла сабе схованку. Далей размясцілася вялікая і дружная сям'я. Адна, нібы тая гарэза, прыкрылася леташнім дубовым лісічкам — у хованкі гуляе са сваімі сямейнікамі, а заадно і ад дажджу мае зацішак. Непадалёку — дзве танканожкі. Яны прытуліліся адна да адной, бы сёстры якія. Леташнія іглічкі так ляглі на жоўценькія грыбочкі, што падалося: гэта буйныя пясцікі вышыты залатымі ніткамі. Вось сцяжынка лясная бяжыць углыб лесу, а па баках, адна насупраць адной, растуць лісіцы. Яны, быццам тыя кабеты, цераз плот размаўляюць-пляткараць. І адчуваецца, што размовы ў іх цікавыя і займальныя.

Натрапляю на невялічкую вясёлую паляначку. Тут усё аж іграе багатым характам. Нават гукі нібыта займелі

яркасць і пекнату жоўтага колеру. А пасярод гэтай паляначкі нешта цікавае. Каля невялікага вываратня — глыбокая чорная норка. Яе цесна абступілі жоўтыя грыбочкі. Падалося, што гэта на лузе кветкі адмыслова з'явіліся. Асцярожна зрэзваю цуд грыбны, але некалькі лісічак ляжыць у нару. Магчыма, камусьці там, у глыбіні, даспадобы прыйдзеца такі падарунак. А вось зноў трапляюцца суседкі: адзенне ў іх не такое яркае, трохі бледнаватае. Гэта яны выраслі пад маладзенькім дубочкам. Я пачала прыглядацца і высветліла, што лісічкі зусім не аднолькавага колеру, а маюць мноства жоўта-аранжавых адценняў. Як мяркую, гэта адбываецца таму, што растуць яны пад рознымі дрэвамі і хмызнякамі. Ну і добра. Ім усім знаходзіцца месца ў маім зграбненькім кошыку.

Пара ціхага палявання

Пачатак верасня. Стаяць цёплыя пагодныя дні. На святанні халаднаватыя туманы нібы варажаць над ляснымі абшарамі: ахутваюць дрэвы і хмызнякі

Фота Святланы Таронскай.

шызымі кучаравымі воблакамі. Кажуць, восеньскі туман спрыяе росту белых грыбоў. Пэўна, так яно і ёсць. Лес у гэты час — дзіўны, захапляльны, поўны ўзвышаных мар для грыбніка-аматара, у якога душа, нібы тая лістота, замірае ў прадчуванні сустрэчы з прыгажунямі-баравікамі. Малады сасоннік разам з бярозавымі пралётамі так і кліча, так і кліча да сябе! Зграбныя бярозкі паспелі ўжо атрэсці сваё першае жоўтае лісце. Яно суцэльнай посцілкай услава зямлю.

А грыбы? Дружна хаваюцца яны ў залатой лістоце. І трэба добра пастарацца, каб іх знайсці. О, яны ўмеюць хавацца. Вось каля самага ствала бярозкі сядзіць тоўсты карапуз у задзірлівым капелюшы. А калі добра паглядзець вакол, то бачыш: паўсюль падымаюцца гарачкі-надзіманкі. А пад імі — беленькія маладзенькія грыбочкі. Яны, нібы ў лазні вымытыя, падміргваюць і неак дзёрзка ўсімхаюцца.

Раптам у гэтым золаце мільганула перламутравая пацерка. Яна быццам у жоўценькі пясочак закапалася і свеціцца сваім святлом з марскога дна. Грыбок — на тоўстай доўгай ножцы. Да чаго ж ён прыгожы! Узнёсла радасць,

здаецца, пераносіцца на ўсю лясную прастору. А жоўтае лісце, якое шапаціць пад нагамі, прымушае ўважліва ўглядацца пад ногі, каб не наступіць на якую малечу. Грыбы трапляюцца розныя: вялікія і маленькія, тоўсценскія і тоненькія, у цікавых і незвычайных капелюшах-брылях. Яны, жаданыя, так і просяцца ў кошык! А мне так даспадобы гэтая грыбная пара, пара ціхага займальнага палявання.

Зялёнкі

Кастрычнік фарбамі палае. Узлескі, нібы тое вуголле, разгараюцца і зырка палымнеюць. Восень падкідвае ў гэтае поле ўсё новае і новае колеры. Асабліва стараюцца асіны, клёны, бярозы... Нават не палічыць, колькі адценняў барвовага, жоўтага, зялёнага можна ўбачыць на іх. Асляпляльная прыгажосць! А гронкі чырвонай рабіны?! Не адвесці вачэй! Між тым маўклівае і мяккае задуменне ахоплівае ўсё навокал. Лес поўніцца новымі грыбнымі пахамі. Насычаны водар зялё-

сутыкаецца праз якіх-небудзь крокаў сорок-пяцьдзесят, а то і менш. І, што цікава, мурашнікі, усе як адзін, не надта шырокія, як у іншых мясцінах, а больш выцягнутыя ўгору. Пад бліскучымі карычневымі дахамі знаходзіцца незлічона колькасць жывых няўрымслівых істот, якія пачынаюць свой працоўны дзень вельмі рана.

У гэтым месцы часта бывае вельмі шмат розных грыбоў, асабліва калі напярэдадні прайшоў дождж. Раптам мой позірк спыніўся на высокім стажку. Вось гэта цуд! Дзіўная, нечаканая і неверагодная з'ява! Аж шэсць здаравякоў-баравікоў акружылі падножжа мурашніка. Іх перламутравыя галовы блішчаць пад першымі сонечнымі промнямі. Здаецца, сама лясная прыгажосць прыклала нямала намаганняў, каб атрымаўся грыбны цуд. Мне падалося, што гэтыя волаты вартуюць вулкан-конус, які пачынае кіпець, віраваць нястрымным бурлівым жыццём.

Неверагодна трапяткое пачуццё знайшло месца ў маім сэрцы, і яшчэ доўга грыбная сям'я стаяла ўваччу незвычайнай карцінай.

Кошык

Калісьці даўно мне гэты кошык сплёл бацька. Ён умеў добра іх рабіць. Для грыбоў плёл каранёвыя. Кошык быў зграбны, хоць на выставу куды вязі. Кожны карань быў вымачаны, падабраны, аранжавыя сучкі стваралі нейкі мудрагелісты ўзор, які высвечваўся на дне. Паступова карэнне высыхла, і кошык набыў туго лёгкасць, якая вельмі важная для любога грыбніка-аматара. Кошык за час дзіўных шматгадовых вандроўак па лясных уладаннях стаў сапраўдным сябрам. І калі толькі трапляў у рукі, адразу нейкае ўзрушанае прадчуванне ахоплівала і клікала ў лес, у грыбы. Памятаю, як аднойчы нехта ўзяў кошык капаць бульбу. Нешта ўнутры ўмомант здрыганулася. Моўчкі забрала яго і занесла пад паветку, на месца. З той пары ніхто не адважваўся нават у рукі браць. Хаця аднойчы дазволіла ўзяць яго ў лес сваёй сваячцы, якая на поўным сур'ёзе лічыла, што грыбы самі скачуць у мой кошык. Я пасмяялася і дазволіла пераканацца, што гэта не так. Грыбы любяць тых, хто іх любіць. А яшчэ сюды можна прыплюсаваць добрае веданне лесу, няспешлівасць. Зусім неабавязкова насіцца па лесе як ашалелы. Трэба ад гэтай справы атрымліваць задавальненне, і грыбы самі цябе знойдуць. У мяне атрымліваецца менавіта так. Я шчыра радуся кожнаму знойдзенаму баравіку, падасінавіку... Якія яны прыгожыя! Кожнаму грыбу — свой час.

Ціхае паляванне пачынаецца з лісічак: жоўта-аранжавых, далікатных і шматлікіх, якія, нібы яркія залатоўкі, блішчаць на лясных палянах і сцежках, а таксама ў маім кошыку і якія ўзнікаюць настрой, бо яны першыя, значыць, самыя жаданыя, і будуць расці да глыбокай восені. Ужо ў жніўні, пасля добрых дажджоў, могуць высыпаць белыя грыбы. Зграбныя, з рознымі шапкамі, маленькія і большыя, яны нясуць неймавернае задавальненне, і асабліва калі кошык да краёў напоўнены ляснымі дарункамі. Кошык! Ты не раз быў напоўнены маслякамі, зялёнкамі і падзялёнкамі, рыжыкамі, груздамі... Грыбы на любы густ пабывалі тут, у кошыку маім, і не раз цешылі душу.

Цуд

Золак. Лес. Сёння пачынаю свой абход з «мурашнікаў». Так называецца грыбная мясціна. Усё вельмі проста: тут шмат мурашнікаў. З дамкамі-вулканами

Адзін з пачынальнікаў

14 кастрычніка споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння вядомага пісьменніка Адама Бабарэкі, ураджэнца вёскі Слабада-Кучынка цяперашняга Капыльскага раёна. Вучыўся ў Слуцкай бурсе, потым паступіў у Мінскую духоўную семінарыю, якую скончыў у 1918 г.

Адам Бабарэка.

Настаўнічаў на Случчыне, быў членам рэўкама Пукаўскай воласці, загадваў валасным аддзелам народнай асветы, займаўся культурна-асветніцкай работай: арганізоўваў гурткі вясковай моладзі, наладжваў літаратурныя вечары, аматарскія спектаклі... У час акупацыі Беларусі Польшчай — адзін з кіраўнікоў падполля, удзельнічаў у партызанскім руху. Арыштаваны захопнікамі, год знаходзіўся ў слуцкай турме. Пасля вызвалення зноў настаўнічаў, быў прызваны ў Чырвоную Армію. Дэмабілізаваўшыся, паступіў на этнолага-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. Адначасова настаўнічаў у мінскіх школах, працаваў у газеце «Савецкая Беларусь». У 1926—1929 гг. выкладаў беларускую мову і літаратуру ў Камуністычным універсітэце Беларусі, з 1928-га з'яўляўся асістэнтам кафедры беларускай літаратуры БДУ.

Паэзіяй захапіўся рана, а друкаваўся з 1919 г., падпісваючыся псеўданімамі Якім Каліна, Адам Чырвоны, Адам Гаротны ды іншымі. Годам раней звярнуўся і да прозы, напісаўшы апавяданне «То толькі сон...». Перыяд, калі займаўся гэтым жанрам, быў непрацяглы, але плённы: з 1922 да 1926 г. створана больш за 20 апавяданняў, імпрэсій (як пад сапраўдным прозвішчам, так і пад

псеўданімамі). Ёсць апавяданні гумарыстычнага і сатырычнага зместу («Мікіта Шпэндзік», «Амелька Хабарка», «Шкляны бог», «Як красназорцы зямлі сцураліся», «Цупрон хлюст»), на бытавую тэму («Максім Трапкач», «Скура гарыць», «Новы быт, ці Змітрава выселле»), алегарычныя навелы ў стылі коласаўскіх «Казак жыцця» («Каля балота»), імпрэсій-прыпавесці (цыкл «Вобразы без

рамак і асадкі»). У 1925 г. выдаў зборнік «Апавяданні». Напісаў таксама ўспаміны «У патайках» і «У дні белапольскага панавання».

Першай грунтоўнай працай А. Бабарэкі ў галіне крытыкі стаў артыкул «Лірыка Міхася Чарота», у якім прааналізавана мастацкая структура твораў, сістэма вобразаў і аўтарскі стыль. Дзякуючы аналітычнаму складу мыслення, эрудыцыі, ён стаў вядучым крытыкам літаратурнага аб'яднання «Маладняк», адным з арганізатараў і кіраўнікоў якога з'яўляўся. Яго называлі беларускім Бялінскім. Эстэтычная платформа гэтай суполкі знайшла адлюстраванне ў артыкулах «Крытычна-літаратурная сучаснасць» і «Вясну радзіла восень» (1925). Калі 26 мая 1926 г. было створана «Узвышша», таксама з'яўляўся адным з заснавальнікаў. Апублікаваў артыкулы «3 літаратурных нататак», «Максім Багдановіч у літаратурных ацэнках», «Беларуская літаратура да Х гадавіны БССР», «Узвышэнская паэзія» і іншыя; даследаванні пра творчасць З. Бядулі, Я. Коласа, К. Крапівы, К. Чорнага, У. Дубоўкі.

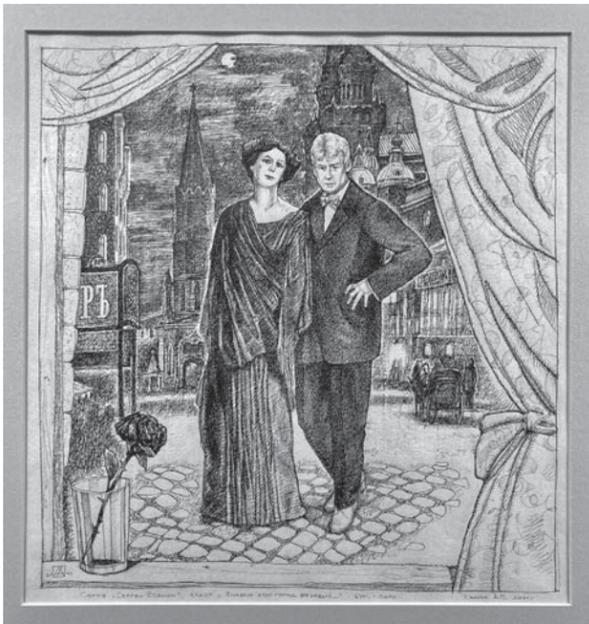
Не стала Адама Бабарэкі 10 кастрычніка 1938 г.

Кацярына ВАРАНЬКО
Фота з сайта nlb.by

Дакументальна-паэтычная хроніка

Да 10 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы працуе выстаўка «Сергей Есенин: Я раскажу про свою тебе жизнь». Праект падрыхтаваны Дзяржаўным музеем-запаведнікам С. А. Ясеніна ў Канстанцінаве, Маскоўскім дзяржаўным музеем С. А. Ясеніна і Народным музеем С. А. Ясеніна ў Варонежы. «Экспазіцыйны аповед створаны як дакументальна-паэтычная храналогія і адлюстроўвае найбольш значныя падзеі жыцця і творчага шляху Сяргея Ясеніна, пошук свайго, адметнага — ад новасялянскай паэзіі да імажынізму», — адзначылі ў музеі Янкі Купалы.

Многія музейныя пляцоўкі сталіцы і не толькі імкнуцца зрабіць адкрыццё любой выстаўкі як мага болей урачыстым. Так, падчас мерапрыемства ў літаратурным музеі Янкі Купалы выступілі студэнты і выкладчыкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і ансамбль «Берагі» Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур. Яны прадставілі адмысловую музычную праграму, у якой гучалі вершы розных паэтаў, у тым ліку пакладзеныя на музыку беларускага кампазітара Ігара Лучанка. Аднак галоўная ўрачыстасць — падпісанне пагадненняў аб супрацоўніцтве паміж Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы і Маскоўскім дзяржаўным музеем С. А. Ясеніна, а таксама Дзяржаўным

Аляксандр Хадзюк.
Работа з графічнай серыі «Сяргей Ясенін», 2011 г.

музеем-запаведнікам С. А. Ясеніна. Пэўна, задумы ў іх кіраўнікоў ужо маюцца...

А пакуль гаворка пра ўжо здзейснены выставачны праект «Я раскажу про свою тебе жизнь». У яго назве выкарыстаны радок з верша «Снежная замать дробится и колется...», напісанага ў пагібельны 1925 год. Сяргей Ясенін, звяртаючыся да маці, прамаўляў: «Милая, добрая, старая, нежная, // С думами грустными ты не дружись, // Слушай — под эту гармонику снежную // Я раскажу про свою тебе жизнь». Нават у гэтым творы — надзвычай шмат супярэчнасці, без чаго немагчыма ўявіць асобу аўтара. Вядома ж, у паэта з маці былі сапраўды складаныя адносіны. На жаль, прапанаваная выстаўка не прызначана раскажаць пра акалічнасці жыцця, таямніцы і трагедыі Сяргея Ясеніна. Гэтым разам гаворка ідзе пра старонкі яго біяграфіі, пра час, калі паэт жыў, ствараў і знікаў...

Так, у экспазіцыі прадстаўлены аўтографы ясенінскіх твораў розных гадоў, фатаграфіяў, дакументы (многае з пералічанага — у выглядзе фотакопій, муляжоў). Пазнаёміцца можна і з кнігамі, экспанатамі этнаграфічнай калекцыі — асабліва каларыт ствараюць прадметы побыту канца XIX — пачатку XX стагоддзя. Усе яны расказваюць пра сям'ю, дзяцінства, вучобу Сяргея Ясеніна, пра яго жыццё ў Маскве і Петраградзе,

падарожжы на Каўказ, у Еўропу і Амерыку. Дарэчы, у экспазіцыю ўвайшлі рэплікі прадметаў гардэробу творцы і яго жонкі — знакамітай танцоўшчыцы Айседоры Дункан. Дапаўняюць выстаўку жывапісныя і графічныя работы: партрэты Сяргея Ясеніна, краявіды Канстанцінава і многае іншае. Мінская публіка і госці сталіцы, безумоўна, многае ўбачаць упершыню.

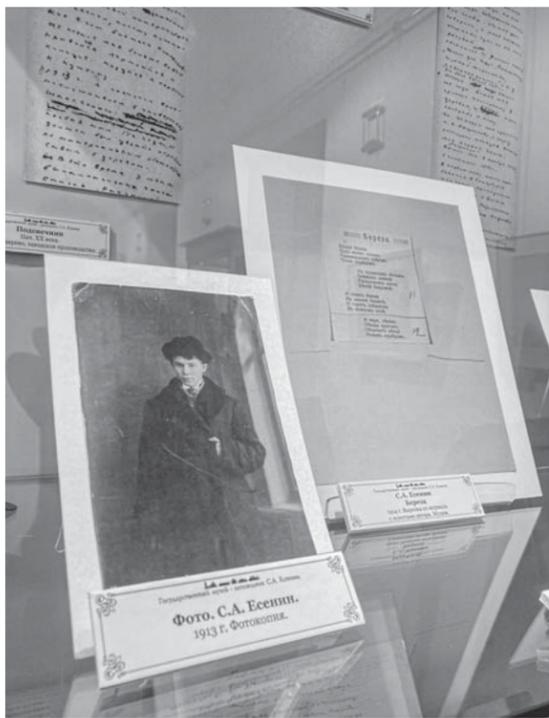
На цырымоніі адкрыцця выстаўкі «Сергей Есенин: Я раскажу про свою тебе жизнь» выступілі дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Я. Купалы Ганна Галінская, намеснік дырэктара па навуковай рабоце дзяржаўнага музея-запаведніка С. А. Ясеніна Валерыя Еўдакімава, спецыяліст па пытаннях культуры прадстаўніцтва Рассупрацоўніцтва ў Рэспубліцы Беларусь Ала Кейге, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» Міхась Пазнякоў. Выказаўся падчас вернісажу і дырэктар Маскоўскага дзяржаўнага музея С. А. Ясеніна Алег Робінаў.

— Прыняць удзел у гэтым вялікім праекце нас запрасіў Дзяржаўны музей-запаведнік Сяргея Ясеніна ў Канстанцінаве. І, так атрымалася, арганізавалі яго тры музеі, — адзначыў Алег Юр'евіч. — Увогуле ж, у Расіі ідэя стварэння музеяў паэта належала народу. Так, дзякуючы менавіта народнай ініцыятыве ў Канстанцінаве і Маскве з'явіліся падобныя ўстановы. Да

таго ж сёння ёсць некалькі калекцый, якія прэтэндуюць на званне сапраўднага музея Сяргея Аляксандравіча. Насамрэч, любоў рускага народа да паэта велізарная, бо яго слова, якое ўмясціла ў сябе ўсю спадчыну рускай паэзіі, было зразумелае яго сучаснікам. Малады творца, ён быў блізка народу. Памёр малады — застаўся такі ў свядомасці нацы.

Як падкрэсліў Алег Робінаў, стваральнікі экспазіцыі імкнуліся перадаць атмасферу далёкай эпохі. Гледачу прапаноўваюць падарожжа ў часе — на 100 гадоў назад, аднак без зборнікаў паэзіі Ясеніна і Купалы, якія, мяркуюць некаторыя даследчыкі, маглі быць знаёмыя, у гэтай вандроўцы яму не абысцця.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Фрагмент экспазіцыі.

Аляксандр Залатых «Ясенінская таполя», 2012 г.

Мінскімі сцежкамі Яўгена Чырыкава і Адама Багдановіча

Сёлета адзначаецца 160-годдзе з дня нараджэння класіка рускай літаратуры Яўгена Чырыкава. Письменник з'явіўся на свет 5 жніўня (24 ліпеня) 1864 года ў Казані, жыў у розных гарадах Расійскай імперыі, памёр і пахаваны ў Празе. У яго творчым багажы — аповяданні і вершы, аповесці і раманы, п'есы і артыкулы. Каля шасці гадоў пражыў у Мінску, працаваў у Кантролі Лібава-Роменскай чыгункі, уваходзіў у Мінскае таварыства аматараў мастацтва, прымаў актыўны ўдзел у грамадскім і культурным жыцці горада.

Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча зацікавіліся асобай Я. Чырыкава, калі даведаліся, што ён напісаў рэкамендацыйны ліст да Максіма Горкага, дзякуючы чаму бацька паэта пасля пераезду ў Ніжні Ноўгарад пазнаёміўся і пасябраваў з сям'ёй Пешкавых. Мы падтрымліваем стасункі з нашчадкамі Яўгена Мікалаевіча, якія жывуць у Мінску, Ніжнім Ноўгарадзе, іншых гарадах і краінах. Да юбілею пісьменніка ў музеі была створана выстаўка «Яўген Чырыкаў. На шляхах жыцця і творчасці», дзе прэзентавалі каштоўныя матэрыялы з прыватнага архіва Галіны Чырыкавай і Алены Ніціеўскай. Ніжэй распавядзём пра некаторыя важныя артэфакты з сямейнага архіва, якія звязаны напрамую з Мінскам і апасродкавана — з Багдановічамі.

Пра гісторыю пераезду ў Мінск Чырыкаў, які працаваў сакратаром у «ліберальнага» генерала Грыгаровіча, ва ўспамінах пісаў так: «І вось я — сакратар дзяржаўнай установы і вольны літаратар... Праз некалькі месяцаў генерала пераводзяць у г. Мінск. Генерал не хоча развітвацца са мною і прапануе мне перавесціся ў Кантроль Лібава-Роменскай чыгункі. Пакуль я застаюся яшчэ ў Самары, але праз паўгода атрымліваю перавод. На дзіва, па прыездзе ў Мінск я аказваюся залічаным на дзяржаўную службу». Дзякуючы генералу кар'ера Я. Чырыкава рухалася даволі хутка: пачынаў з невялікай пасады чыноўніка па рахунках, ужо праз год — памочнік кантралёра ў чыне калежскага рэгістратара, у канцы года прадстаўлены кіраўніком да ўзнагароды, атрымаў ордэн Святога Станіслава III ступені.

У нашчадкаў пісьменніка захоўваюцца лісты Яўгена Чырыкава да жонкі Валянціны Георгіеўны. У адным з іх паведамляў: «Пакуль перавод яшчэ не адбыўся, чакаю з дня на дзень». Спачатку пераехаў сам, пасля да яго далучыліся жонка з дачкой Навэлай і сваёй маці Ганнай Міхайлаўнай. У ніжагародскага праўніка пісьменніка захоўваюцца арыгінальныя здымкі, зробленыя ў атэле знакамитага мінскага фатографа Майсея Напельбаўма і менш вядомага фотамайстра Барэці. На адвароце аднаго з партрэтаў маецца дароўны надпіс: «Мішы ад Жэні. 1898 г. лістапада невядомага дня» («Міша» — швагер пісьменніка Міхаіл Грыгор'еў, рэвалюцыянер, марксіст).

Сям'я Чырыкавых хутка павялічвалася, у Мінску нарадзіўся сын Яўген, дочкі Людміла і Валянціна. Цікава, што нашчадкі Яўгена Яўгенавіча доўгі час лічылі, што ён нарадзіўся ў Санкт-Пецярбургу, куды пераехалі з Мінска Чырыкавы. Але дакумент аб нараджэнні, прывезены разам з сямейным архівам з-за мяжы, дазволіў раскрыць таямніцу. У «Метрычным пасведчанні», выдадзеным Мінскай духоўнай кансісторыяй у 1901 г., паведамляецца, што ў метрычнай кнізе Блонскай царквы Ігуменскага павета маецца наступны запіс: «1899 года 10 мая нарадзіўся, а 22 ліпеня

3 архіва М. Чырыкава (Ніжні Ноўгарад).

Яўген Чырыкаў. Мінск, 1898 г.

ахрышчаны Яўген, яго бацькі: памочнік кантралёра Кантроля Лібава-Роменскай чыгункі, дваранін Яўген Мікалаевіч Чырыкаў і законная яго жонка Валянціна Георгіеўна, абодва праваслаўнага веравызнання». Хроснымі бацькамі сталі прысяжны павераны Іван Іванавіч Метлін і мяшчанка горада Казані Ганна Міхайлаўна Грыгор'ева (цешча пісьменніка).

І. Метлін — асоба даволі цікавая, яго біяграфія патрабуе асобнага даследавання. Варта, напрыклад, прыгадаць, што ў судовай справе 1903 года аб нелегальным з'ездзе народных настаўнікаў у в. Мікалаеўшчына Сверханьскай воласці ён выступаў як адвакат В. Міцкевіч і С. Астроўскага (у Канстанціна Міцкевіча (Я. Коласа) быў іншы адвакат). У сямейным архіве Чырыкавых захоўваюцца два лісты ад жонкі Івана Іванавіча — С. Метлінай (яе імя, імя па бацьку пакуль не высветлены). Лісты напісаны ў хуткім часе пасля пераезду Чырыкавых у Санкт-Пецярбург, утрымліваюць шмат звестак з жыцця мінскай інтэлігенцыі.

У лісце ад 10 снежня 1901 года С. Метліна паведамляла пра наведванне Мінскага таварыства аматараў прыгожых мастацтваў, у дзейнасці якога прымалі актыўны ўдзел Метліны і Чырыкавы. У прыватнасці, Валянціна Георгіеўна іграла ў аматарскіх спектаклях, Яўген Мікалаевіч вёў літаратурную секцыю, напісаў для драматычна-тэатральнай студыі п'есу «У двары, у флігелі», сам выходзіў на сцэну ў ролі Міці ў спектаклі па п'есе А. Астроўскага, у сямейным архіве захаваліся іх фотаздымкі ў тэатральных строях.

Ва ўспамінах «На шляхах жыцця і творчасці» Яўген Чырыкаў так згадваў аб мінскім перыядзе: «Як ваўка ні кармі, а ён усё ў лес глядзіць! Душа жыла як бы ў дзвюх плоскасцях: казённа-чынавенскай і рэвалюцыйна-інтэлігенцкай. Апошняя шукала прытулку ў літаратуры і ў падтрыманні знаёмства з мясцовай нядобранадзейнай інтэлігенцыяй. А сярод яе былі і вельмі заслужаныя рэвалюцыянеры, як, напрыклад, памешчык Бонч-Асмалоўскі, <...> К. К. Брэшко-Брэшкоўская, цяперашняя «бабушка рэволюцыі», катаржанін г. Кавалік, які ўладкаваўся дзякуючы «ліберальнаму генералу» ў мясцовым кцызным упраўленні».

Яшчэ адной важнай справай таварыства стала адкрыццё бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, якую задумалі стварыць да 100-годдзя з дня нараджэння класіка рускай літаратуры (адкрылася ў 1900 г.). Я. Чырыкаў, несумненна, унёс сваю лепту ў адкрыццё публічнай кніжніцы ў Мінску, бо нават праз 14 гадоў атрымаў

запашэнне ад Яўгеніі Адольфаўны Гурвіч, палітычнай дзяячкі, сацыял-дэмакраткі, перакладчыцы «Капіталу» К. Маркса на рускую мову, а ў 1914 годзе — сакратара бібліятэкі: «Шаноўны Яўген Мікалаевіч! Праўленне бібліятэкі просіць Вас прыехаць у Мінск прачытаць што-небудзь на карысць нашай бібліятэкі. Вам, як былому мінскаму жыхару, інтарэсы нашай бібліятэкі даражэй і бліжэй, чым старонняму чалавеку. Тая захапляльная цікавасць, з якой чытаюцца «Юнацтва» і «Адраджэнне», могуць Вам служыць парукай у тым, што публіка сустрае Вас з абдымкамі». У лісце Я. Гурвіч перадае прывітанне Валянціне Георгіеўне, гэта пацвярджае той факт, што яна ведала сям'ю Чырыкавых і раней.

Супрацоўнікі музея пакуль не маюць адказу, хто стаў «сувязным» паміж Я. Чырыкавым і А. Багдановічам, ці была ў іх асабістая сустрэча. Магчыма, што аб рэкамендацыйным лісце прасіў хтосьці з агульных знаёмых, а іх было даволі многа, у тым ліку і Яўгенія Гурвіч. У музеі М. Багдановіча захоўваецца копія фотаздымка 1890 года, на якой Адам Багдановіч з настаўнікамі і вучнямі. Маладая прыгожая настаўніца — Яўгенія Адольфаўна, пра што сведчыць надпіс на адваротным баку, ды і твар яе пазнавальны. Адносіны паміж ёю і Адамам Ягоравічам працягваліся і далей — у музеі захоўваюцца некалькі яе лістоў, напісаных старому сябру. 26 чэрвеня 1925 года яна прапаноўвала адправіцца разам у падарожжа па Каме ці Верхняй Дзвіне альбо сустрэцца ў Яраслаўлі.

У лісце ад 11 ліпеня 1927 года Я. Гурвіч паведамляла звесткі пра былых саратнікаў па рэвалюцыйнай дзейнасці:

3 фонду ІММБ.

Вучні і настаўнікі, у цэнтры Адам Багдановіч, справа Яўгенія Гурвіч. Мінск, 1890 г. Копія.

«Анатоль Восіпавіч Бонч-Асмалоўскі жыве ў Маскве, з Варварай Іванаўнай ён даўно разышоўся, у яго маладая жонка і двое дзяцей, а м. б. і больш. Ён вельмі падстарэў <...>. Ён атрымлівае пенсію ад таварыства былых паліткатаржан. Адзін з сыноў Бонча жыве ў Мінску, служыць у Дзяржплане, ён жанаты на дачцэ Сяргея Філіпавіча Каваліка. <...> Хоць у Бонча і вельмі блытаная галава, але ён заўсёды шукаў чагосьці ідэальнага, а пра Каваліка і казаць няма чаго (ён летась памёр)». Як бачым, яна згадала тых, з кім былі знаёмыя і Я. Чырыкаў, і А. Багдановіч. Бацька паэта ў гэты час пісаў успаміны пра «Народную Волю» і, відаць, звяртаўся да знаёмых па ўдакладненне звестак, захаваліся такія радкі ў мемуарах: «Па-за семінарскімі кругамі вёў рэвалюцыйную прапаганду ў канцы 70-х і пачатку 80-х гадоў Анатоль Восіпавіч Бонч-Асмалоўскі. Паколькі справа тычыцца Мінска, то ён працаваў, галоўным чынам, сярод студэнцтва і наогул студэнцкай моладзі». Таксама Адам Ягоравіч

згадаў год іх першай сустрэчы — 1886, што зблізіліся пазней (1891, 1894), характарызаваў калегу як «тыповага народніка», «рамантыка па натуре», «ідэаліста і ідэалізатара народа».

Пра жонку Бонч-Асмалоўскага напісаў так: «Больш тонка і пранікліва ацэньвала людзей і з'явы грамадскага жыцця яго жонка Варвара Іванаўна, народжаная Вахоўская, ранняя народніца, так бы мовіць народніца «першага закліку». Яна перапісвалася з А. Багдановічам, пра што сведчыць яго ліст да Максіма Горкага: «Пішу да Вас па просьбе адной сваёй папчэніцы па «Народнай Волю» ў Беларусі Варвары Іванаўны Бонч-Асмалоўскай, якая даручыла мне прасіць Вас падтрымаць хадаініцтва пра прызначэнне персанальнай пенсіі Івану Іванавічу Метліну як былому рэвалюцыйнаму працаўніку. Ён жыве ў Мінску. Гэта быў вядомы адвакат, юрысконсульт на чыгунцы, чалавек вельмі высакародны, са светлым розумам, які іграў важную ролю ў беларускіх рэвалюцыйных колах. Досыць сказаць, што ён наладзіў і правёў чыгуначны страйк у 1905 годзе, за што быў асуджаны і сядзеў у турме. У яго быў удар, розум саслабеў, і ён ужо не здольны да працы. Па словах Варвары Іванаўны, ЦВК Беларусі даў пра яго выдатны водгук як пра чалавека, які шмат зрабіў для рэвалюцыі 1905 года. Але мясцовы аддзел сацыяльнага забеспячэння заявіў, што ў яго няма сродкаў да новага бюджэтнага года» (4 ліпеня 1929 г.). То-бок, і тут у Я. Чырыкава і А. Багдановіча агульныя знаёмыя.

Калі вярнуцца да пытання, хто дапамог Адаму Багдановічу атрымаць ад Яўгена Чырыкава рэкамендацыйны ліст да М. Горкага, то ёсць яшчэ адзін кандыдат — Кіпрыян Іванавіч Валасовіч. Не рэвалюцыянер, не член партыі «Народная Воля», ён, з аднаго боку, супрацоўнік Кантроля Лібава-Роменскай чыгункі, як і Яўген Мікалаевіч, з другога — муж Ганны Апанасаўны Мякота, роднай сястры Марыі Багдановіч. Імёны Чырыкава і Валасовіча стаць побач у «Памятных кніжках Мінскай губерні», у фондах музея захоўваецца аўтабіяграфія К. Валасовіча.

Як бачым, Яўген Чырыкаў і Адам Багдановіч падчас жыцця ў Мінску мелі вялікую колькасць кале, сяброў-прыяцеляў, папчэнікаў па рэвалюцыйнай барацьбе, грамадскай і культурнай дзейнасці. Пакуль не выяўлены факты, якія сведчылі б пра іх стасункі паміж сабою, але кола агульных знаёмых досыць вялікае, згадаем яшчэ раз: Анатоль Бонч-Асмалоўскі і яго жонка Варвара, Сяргей Кавалік, Іван Метлін, Яўгенія Гурвіч, Кіпрыян Валасовіч. Гэта пацвярджаецца фатаграфіямі, дакументамі, лістамі, якія захоўваюцца ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча (Мінск, Беларусь), Архіве-музеі А. М. Горкага (Масква, Расія), мінскім архіве Галіны Чырыкавай і Алены Ніціеўскай, ніжагародскім архіве Міхаіла Чырыкава. Мы будзем працягваць пошукі кантактаў і рускага пісьменніка, і бацькі зоркі беларускай літаратуры.

Ірына МЫШКАВЕЦ

P. S. Шчырыя словы ўдзячнасці нашчадкаў Я. М. Чырыкава — Галіне Пятроўне Чырыкавай, Алене Яўгенаўне Ніціеўскай (Мінск), Міхаілу Аляксандравічу Чырыкаву (Ніжні Ноўгарад, Расія) — за магчымасць працаваць з сямейнымі архівамі.

Гарачае пачуццё і моцнае захапленне

Фінальная выстаўка цыкла «Shappo 24» адкрылася на мінулым тыдні ў галерэі «Арт-Фабрыка». Гэтым разам глядачу прапанавалі праект Уладзіміра Шаппо «Anniversary», з якім можна пазнаёміцца да 15 студзеня 2025 года.

4 лютага жывапісец, графік, дызайнер Уладзімір Шаппо адсвяткаваў сваё 75-годдзе. Нагадаем, што за пару дзён да дня нараджэння ў «Арт-Фабрыцы» якраз і распачаўся маштабны праект «Shappo 24».

«Віцебск. Распяцце».

які за гэты час прадставіў плён старанняў рознафарматных мастакоў Паўла, Антона і Аляксандра Шаппо — сыноў Уладзіміра Дзмітрыевіча. Дарэчы, на выстаўцы «Anniversary» іх работы таксама прысутнічаюць, прычым аўтарства нават не пазначана. Ды і навошта — за перыяд знаёмства і вывучэння глядачамі творчасці майстроў іх работы сталі беспамылкова пазнавацца і пазбаўляюць аўтараў жартаўлівай ананімнасці.

Выстаўка «Anniversary» заняла ўсю вялікую прастору «Арт-Фабрыкі». Жывапісцу насамрэч ёсць што паказаць: за дзесяцігоддзі актыўнай працы назапасілася шмат работ, якія могуць склаціць цэльную экспазіцыю, дзе ніводны твор не будзе выпадковым ці лішнім.

Нягледзячы на неардынарнасць постаці аўтара, на яго нежаданне падобрывацца да публікі, падладжвацца пад яе, тэматычны абсяг творчасці Уладзіміра Шаппо даволі традыцыйны для беларускага мастака, такім чынам, зразумелы для айчыннай публікі і, здаецца, цалкам ёю вітаецца. Гэта і вера ў Бога, стаўленне да рэлігіі, любоў да радзімы, яе мінулага і занепакоенасць сённяшнімі нягодамі, роздум аб лёсе беларускага мастацтва і захапленне некаторымі яго асобамі... Тэмы, бясспрэчна, варгыя ўвагі, і справа ў выніку зводзіцца да ўвасаблення тых ці іншых ідэй, да ажыццяўлення пэўных задум (паспяховасцю вынікаў такой карпатлівай працы можа пахваліцца далёка не кожны беларускі мастак). І тут Уладзімір Шаппо чарговы раз даказвае непараўнальнасць свайго творчага метаду.

Іншы раз узнікае пытанне: колькі часу патрабуецца аўтару, каб стварыць адзін з яго шматпланавых твораў? Здагадак можна прапанаваць некалькі, аднак найбольш жыццяздольным здаецца варыянт «няшмат». Вядома, адносна няшмат. Работы Уладзіміра Шаппо, бясспрэчна, прадуманыя з пункту гледжання кампазіцый, арыгінальныя — адпаведна закладзеным у іх вобразам і матывам, пераканаўчыя — згодна з канцэпцыямі. І ўсё ж яны пазбаўлены мудрагелістасці,

«Аўтапартрэт з цяжарнай кошкай».

«Полацк. Сварог».

цяжкаважнасці, уласцівых таму, што нараджаецца доўга і нудна. Гарачае пачуццё, заўзятасць, запал — і перад глядачом паўстаюць шматлікія героі мастака, кожны з якіх вылучаецца ў тым ліку дзякуючы свайму характару.

Вялікую ўвагу ў сваёй творчасці Уладзімір Шаппо ўдзяляе такому паняццю, як «геній месца» (у яго нават ёсць работа «Віцебск. Геній месца»). Тут гаворка і пра гісторыю кропкі на карце, і аб прыродных асаблівасцях той ці іншай мясцовасці, і пра створаныя чалавекам у гэтай прасторы аб'екты. Ды творцы — мастакі і пісьменнікі — таксама ўплываюць на фарміраванне ўспрымання з'явы. У іх ліку, безумоўна, — Уладзімір Шаппо, бо ён праз свае карціны імкнецца захаваць і перадаць дух розных куткоў Віцебшчыны. Дарэчы, выраз «геній месца» прымяняецца і да чалавека, які дбайна ахоўвае непаўторную атмасферу вартых таго мясцін... Аднак унікаем залішняга пафасу ў дачыненні да Уладзіміра Дзмітрыевіча — няхай час ды месца вырашаць самі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Вучань Юдэля Пэна і Барыса Іагансона

У Міхаіла Натарэвіча (1907—1979) было шмат шансаў стаць кім заўгодна, толькі не жывапісцам... І ў Чырвоную Армію трапіў у 1929-м — у полк сувязі. Мог бы застацца на службе, бо адукацыі не меў ніякай. І, дэмабілізаваўшыся, таксама сябе выпрабаваў — працаваў бутафорам у маскоўскіх тэатрах, але тэатральным мастаком не стаў... У 1932 годзе малады чалавек прыехаў у Петраград. У памяці — урокі Юдэля Пэна (1854—1937), у студыі якога атрымліваў першую мастацкую адукацыю. У горадзе на Няве паступіў у падрыхтоўчыя класы пры Усерасійскай акадэміі мастацтваў. У 1934 годзе становіцца студэнтам жывапіснага факультэта Ленінградскага інстытута жывапісу, скульптуры і архітэктуры. Займаецца малюнкам у Міхаіла Бернштэйна і Сямёна Абугава, жывапісам — у Аляксандра Савінава. Творцы вядомыя, засведчылі сябе і як арыгінальныя мастакі, і як высакакласныя педагогі. Прафесар Сямён Львовіч Абугаў (1877—1950) — зямляк, з Беразіно Мінскай губерні.

Інстытут Міхаіл закончыў па майстэрні Барыса Іагансона (1893—1973). Легенда савецкага выжыўшага мастацтва! Герой Сацыялістычнай Працы. Народны мастак СССР Лаўрэат дзвюх Сталінскіх прэміяў першай ступені (1941, 1951). Калі не самі арыгіналы, то дакладна рэпрадукцыі яго работ «Допыт камуністаў» (1933), «Масква. 1942-гі год» (1943), «Выступленне У. І. Леніна на III з'ездзе камсамола» (працаваў над гэтым палатном з групай калег; 1950), «Каток. Зімовае сонца» (1945), «Ноч перад Кастрычнікам» (1962) былі вядомы мільёнам савецкіх грамадзян. Урокі, школа Барыса Уладзіміравіча Іагансона для Міхаіла Натарэвіча дарэмна не прайшлі. Дыпломная яго работа — гістарычная карціна «Катоўскі».

Разам з Міхаілам Натарэвічам інстытут у 1940 годзе закончылі вядомыя ў будучыні жывапісцы Глеб Савінаў (1915—2000), Яўгенія Байкова (1907—1997), Ніна Нератава (1912—2000), Аляксандр Дашкевіч (1912—1984; з Крапіўна Аршанскага раёна) і іншыя таленты. Міхаіл Давідавіч захаваў з некаторымі з іх сяброўства на многія дзесяцігоддзі... З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны наш зямляк — на фронце, у дзеючай арміі. Быў прызначаны камандзірам узвода сувязі.

Ваяваў на Карэльскім фронце. Быў узнагароджаны медалімі «За абарону Савецкага Запалля», «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.». Дэмабілізаваўся ў 1945 годзе ў званні лейтэнанта.

У 1945—1951 гг. Міхаіл Давідавіч выкладае на кафедрі малюнка ў Ленінградскім інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Я. Рэпіна. У 1955—1956 гг. працуе выкладчыкам малюнка ў Ленінградскім Вышэйшым мастацка-прамысловым вучылішчы імя В. І. Мухінай. Першыя паспяваенныя гады былі для Натарэвіча даволі складанымі. За час Вялікай Айчыннай страчаны многія навыкі. Трэба было іх узнаўляць. Таксама ішоў пошук, вызначэнне ўласнай праблематыкі, выбар герояў і арыгінальнай жывапіснай мовы. З 1947 года Натарэвіч пастаянна ўдзельнічае ў мастацкіх выстаўках. Экспануе свае работы поруч з творамі вядомых майстроў. Гэта патрабуе асабліва адказнасці. Мастак стварае трыпціх «Кастрычнік», карціны «Раніца», «Апоўдні», «Не забудзем», «Грамадзянін», «Адраджэнне»... Цікаваць у крытыкаў і глядачоў

«Адраджэнне», 1947 г.

выклікала яго работа «Анры Барбюс у акапах у 1915 годзе»... Анры Барбюс (1873—1935) — французскі пісьменнік, журналіст, грамадскі дзеяч, камуніст. Ваяваў супраць немцаў у Першую сусветную вайну, быў паранены, узнагароджаны Ваенным крыжам. Вядомасць Анры Барбюсу як пісьменніку прынёс найперш антываенны раман «Агонь», які ён напісаў ужо ў 1916 годзе.

«Ленін наведвае першыя рабочыя санаторыі у Петраградзе», 1946 г.

З вялікай ахвотай Міхаіл Натарэвіч пісаў работы, прысвечаныя вёсцы, — у іх хапала і рамантыкі, і праўды ў адлюстраванні жыцця. Шмат увагі Міхаіл Давідавіч удзяляў раскрыццю тэм, звязаных з моладдзю, вобразам жанчыны, — «Маці і дзіця», «Маладыя мамы», «Першынец»... Крытыкі, мастацтвазнаўцы адзначалі ў яго творах следаванне маральным чалавечым каштоўнасцям. Ці ўсе гэтыя работы можна было б бяздумна ахарактарызаваць як следаванне задачам сацыялістычнага рэалізму? Ці думаў сам мастак — хто ён у большай ступені: паслядоўны ілюстратар ідэалагічных устаноў савецкага часу ці творца, які захоплена ўзіраецца ў само жыццё з рознымі яго праявамі?

І хаця жывапісец удзельнічаў у многіх выстаўках, яго персанальныя адбыліся ўжо пасля таго, як Міхаіл Давідавіч пайшоў з жыцця, — у 1983 годзе ў Ленінградскім Саюзе мастакоў і ў 2008 годзе ў Дзяржаўным Рускім музеі. Творы М. Натарэвіча захоўваюцца ў Саснаваборскім мастацкім музеі сучаснага мастацтва, у Дзяржаўным Рускім музеі, у музеях і прыватных калекцыях Расійскай Федэрацыі, Вялікабрытаніі, Францыі, ЗША і іншых краін свету.

Памёр Міхаіл Давідавіч у Ленінградзе 23 лютага 1979 года. Засталіся дзеці: дачка Наталля (нарадзілася ў 1936 годзе) — архітэктар, сын Аркадзь (нарадзіўся ў 1940-м) — мастак-манументаліст, дачка Алена (нарадзілася ў 1946 годзе) — мастак-графік...

Раман СЭРВАЧ

У апошніх промнях сонца

Восень радуе беларусаў яркімі колерамі і ласкавым сонейкам. Выстаўка «Осень? Очень!» у мастацкай галерэі FARBA заклікана захаваць прыгажосць гэтай рамантычнай пары, пазнаёміць гледачоў з творчасцю сучасных беларускіх і замежных мастакоў і падарыць кожнаму маленькі кавалачак апошняга восеньскага сонейка.

Асновай праекта сталі работы беларускіх аўтараў, якія адлюстроўваюць восеньскую тэматыку ў розных яе праявах: ад залатых палёў да дажджу па гарадскіх вулачках. Сустрэкаюць наведвальнікаў фотаздымкі восеньскай пары ў розных краінах свету.

Выстаўку можна падзяліць на чатыры тэматычныя зоны. Асноўную частку экспазіцыі складаюць творы беларускіх

Алена Трысцень «Лось», 2022 г.

мастакоў Алены Трысцень, Міхаіла Дайліды, Юліі Давыдавай, Алены Валынінай, Дзмітрыя Траяновіча, Андрэя Высокінскага, Марыны Анішчык, Ві Богуша, Аляксандры Галенка, Лізаветы Грышчук, Яны Доўнар, Наталлі Еўтух, Пра Май, Вольгі Рындэвіч і інш. Творцы адлюстравалі не толькі прыгажосць восеньскай пары, але і ўнутраныя змены чалавека пад уплывам перамен у навакольным асяроддзі. У экспазіцыі таксама будуць прадстаўлены фотаздымкі касманаўта Алега Навіцкага, якія паказваюць восень у розных кутках Зямлі з космасу. Можна пазнаёміцца з цікавымі традыцыямі народных свят, якія адзначаюцца ў гэты час. Мастакі паспрабавалі паказаць восень праз прызму розных асацыяцый.

Трэба адзначыць і афармленне выставачнай залы, якое адразу акупае гледачоў у атмасферу вясковых восеньскіх дзянькоў, калі праца на полі ўжо скончылася, зямля схавалася пад коўдрай з залатога лісця, а смачныя восеньскія стравы чакаюць гасцей.

Сваё месца ў экспазіцыі знайшлі яркія персаны, якія нарадзіліся ў гэты цудоўны час. Прапануецца прайсці цікавы квэст: у цэнтры выставачнай залы — багаты стол з тэматычнымі падказкамі, дзе кожны прадмет расказвае пэўны факт з жыцця

знакамітай асобы. Для тых, хто не змог здагадацца па прапанаваных падказках, побач знаходзіцца QR-код з дадатковай інфармацыяй і цікавымі звесткамі пра «гасцей» галерэі.

На выстаўцы ёсць і зона, прысвечаная пералётным птушкам. Фантастычныя здымкі беларускіх фатографістаў не толькі паказваюць прыгажосць прыроды, але і прымушаюць задумацца аб праблемах і цяжкасцях, з якімі сутыкаюцца птушкі падчас міграцыі. Праект створаны сумесна з арганізацыяй «Дзікая прырода».

У другой зале можна акунуцца ў атмасферу вандроўнага цырка, дзе пануе чараўніцтва і быццам сама прырода кожную секунду змяняе настрой і тэмп. Партнёрам праекта стаў Беларускі дзяржаўны цырк. У экспазіцыі прадстаўлены скульптурныя работы Сяргея Арышчанкі і старыя афішы цыркавых імпрэз, якія ствараюць атмасферу чуда. З дамогай штучнага інтэлекту гледачы могуць атрымаць

сапраўднае індывідуальнае прадказанне. Трэба толькі націснуць на кнопку, і глыбокі мужчынскі і жаночы галасы з экрана раскажуць пра падзеі будучыні.

Пра Мая «Дружка», 2023 г.

Адной з самых яркіх частак экспазіцыі з'яўляецца імерсіўны фільм пра найбуйнейшага прадстаўніка мадэрну — Густава Клімта. Восень — гэта пераходны этап, час вялікіх перамен і ператварэнняў. Мадэрн, які імкнецца абнавіць мастацтва і адмовіцца ад канонаў мінулага, вельмі рэзаніруе з тэматыкай выстаўкі. Гэты стыль адлюстроўвае ідэі прыродных матываў і візуальна пераклікаецца з эстэтыкай восеньскіх пейзажаў. У гэтай зале можна адпачыць пасля яркіх і насычаных жывапісных работ пад акампанімент класічнай музыкі.

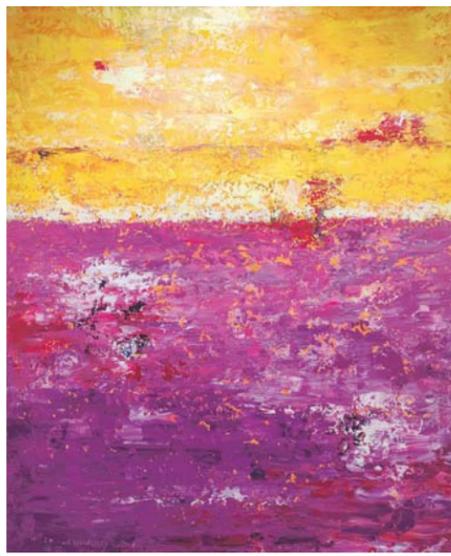
Выставачны праект «Осень? Очень!» прываблівае багаццем разнастайных відаў мастацтва: ад жывапісу і скульптуры да музыкі і кіно. Яркае афармленне, квэсты і ўзаемадзеянне з мастацтвам зацікавіць гледачоў усіх узростаў.

Выстаўка працуе да 8 снежня.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Марына Анішчык «Вечар на лежычы», 2024 г.

Андрэй Высокінскі «Ціхамірнасца», 2024 г.

Плячо ў плячо з кінематографам

Да святкавання 100-годдзя беларускага кіно далучылася мастацкая галерэя «Універсітэт культуры». Выстаўка «Беларускае кіно ў аб'ектыве Міколы Гнісюка» дазваляе зазірнуць у таямніцы айчыннага кінематографа, прасачыць шлях стварэння любімых фільмаў і ўспомніць самыя яркія моманты беларускага кінамастацтва.

Жыццё выдатнага фатографа Міколы Гнісюка цесна звязана з развіццём кінематографа. У аб'ектыву майстра трапілі не толькі сцэны з легендарных фільмаў, але і іх стваральнікі: акцёры, рэжысёры, пісьменнікі. Яго творчасць уяўляе сабой таленавітае спалучэнне мастацтва і дакументалістыкі.

Мікола Гнісюк працаваў на карцінах такіх знакамітых рэжысёраў, як Мікіта Міхалкоў, Эльдар Разанаў, Андрэй Канчалюўскі, Георгій Данэлія і інш. Сярод зорак сусветнага кінематографа, якіх ён здымаў, — Роберт дэ Ніра, Фрэнсіс Копала, Марчэла Мастраяні, Сафі Ларэн...

Працаваў фатограф у папулярным часопісе «Савецкі экран». У гэты перыяд ён стварыў тысячы фотаздымкаў і рэпартажаў са здымачных пляцовак. Больш за 400 партрэтаў былі размешчаны на вокладцы часопіса.

Рэжысёр Ігар Дабралоубаў падчас урачыстай цырымоніі ўзнагароджання на XVIII Усеагульным кінафестывалі, 1985 г.

Удзельнікі прэм'ернага паказу мастацкага фільма «Ідзі і глядзі» на Маскоўскім міжнародным кінафестывалі, 1985 г.

Мікола Гнісюк стаў першым савецкім фатографам, якога запрасілі на юбілейную 60-ую цырымонію ўручэння «Оскара». Ён уваходзіў у сотню найлепшых фатографістаў свету, якія працавалі над кнігай «Адзін дзень з жыцця СССР».

Персанальныя выстаўкі фатографа праходзілі ў Расіі, Італіі, Польшчы, Швейцарыі, Румыніі, Венгрыі, Францыі, Германіі, В'етнаме, Чэхаславакіі і Прыбалтыцы. У Лос-Анджэлесе выстаўку майстра адкрываў Роберт дэ Ніра.

Мікола Гнісюк быў членам Саюза кінематографістаў і Саюза журналістаў Расіі. У 2001 годзе яму было прысвоена званне заслужанага дзеяча мастацтваў Расійскай Федэрацыі.

Гэты год юбілейны не толькі для беларускага кінематографа. Сёлета Міколу Гнісюку, адданаму майстру фатографіі і кінамастацтва, споўнілася 60 гадоў. Таму выстаўка «Беларускае кіно ў аб'ектыве Міколы Гнісюка» — гэта толькі невялікая гісторыя пра цесную сувязь чалавека і кіно.

У экспазіцыі прадстаўлены партрэты вядомых акцёраў і рэжысёраў: Стэфаніі Станюты, Святланы Сухавей, Уладзіміра Гасцюхіна, Мікалая Яроменкі і Віктара Турава. Таксама можна убачыць рэпартажы са здымак мастацкіх фільмаў. У аб'ектыву майстра трапілі знакамітыя беларускія і савецкія кінастужкі «Дыханне

наваліны» (рэж. В. Тураў), «Ідзі і глядзі» (рэж. Э. Клімаў), «Дажыць да святання» па аднайменнай аповесці Васіля Быкава (рэж. М. Яршоў і В. Сакалоў). Гэтыя работы не толькі дэманструюць талент Міколы Гнісюка, але і паглыбляюць у атмасферу стварэння легендарных кінематографічных твораў.

Вялікая частка экспазіцыі прысвечана ўсесаюзным кінафестывалю, якія праходзілі ў Мінску ў 1970 і 1985 гадах. Гэта ўнікальныя здымкі ўдзельнікаў фестывалю, разнастайных імпрэз і сустрэч, якія сталі важнай часткай культурнага жыцця краіны.

Падчас здымак мастацкага фільма «Ідзі і глядзі», 1985 г.

Выстаўка арганізавана жонкай фатографа Надзеяй Майданскай, якая з'яўляецца журналістам, сцэнарыстам і рэжысёрам-дакументалістам. Надзея Майданская — аўтар фільма «Фатограф», прысвечанага жыццю і творчасці Міколы Гнісюка. Усе работы перададзены ў падарунак Беларускаму дзяржаўнаму архіву кінафотонадакументаў. Гэтая калекцыя была прынята на пастаяннае захоўванне ў Нацыянальны архіўны фонд Рэспублікі Беларусь, што значна ўзбагаціла збор дакументальных крыніц пра беларускае кіно.

Заснавальнікі выстаўкі — Беларускі саюз кінематографістаў і Беларускі дзяржаўны архіў кінафотонадакументаў.

Выстаўка працуе да 29 кастрычніка.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Майстэрня пісьменніка

Айчыны літаратурны працэс немагчыма аўявіць без існавання і дзейнасці літаратурных аб'яднанняў. Так было і ў мінулым стагоддзі, калі збіраліся «Маладняк», «Узвышша», «Польмя»... і ў пачатку XXI стагоддзя, калі дзейнічалі «Панядзелак», «Бум-бам-літ», «Літаратурнае прадмесце»... Сёння існуе некалькі дзясяткаў літаб'яднанняў пры навучальных установах, дамах культуры, бібліятэках, раённых газетах, і яны працягваюць выконваць сваю ролю: спрыяюць абмену вопытам, літаратурнай вучобе і публікацыі твораў, натхняюць на сур'ёзную працу ў літаратуры... Літаб'яднанні не абавязаны вучыць пісаць таленавітыя творы, але ствараюць асяроддзе, у якім пачынаючы пісьменнік гартуе сваё натхненне, сам вучыцца працаваць над уласнымі думкамі і вобразамі, з разуменнем і павагай ставіцца да не заўсёды аб'ектыўнай і справядлівай крытыкі, узаемадзейнічае з калегамі.

Асноўнай рухаючай сілай літаб'яднанняў заўсёды была моладзь. На жаль, на маю думку, хутчэй за ўсё з-за развіцця інфармацыйных тэхналогій і ўвогуле хуткаплыннасці часу сёння ў такія творчыя суполкі яе прыходзіць недастаткова. Пры падтрымцы кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў Беларусі, як даніна літаратурным традыцыям і ў нейкай ступені эксперымент, дзеля заахвочвання пісьменнікаў-пачаткоўцаў было прынята рашэнне стварыць новае літаратурнае аб'яднанне, дзе маглі б сустракацца самыя розныя маладыя творцы, знаёміцца, дзяліцца вопытам, вучыцца і разам пракадаць шлях у вялікую літаратуру. Пакуль што мы назваліся «Майстэрня пісьменніка», і я б акрэсліў гэта як своеасаблівую дыялагавую пляцоўку, адкрытую для ўсіх ахвотных. У сталічным Доме літаратара ўжо адбылося некалькі пасяджэнняў. Заўсёды прыходзяць новыя творцы, а іншагароднія пісьменнікі далучаюцца ў нашай групе ў Telegram. Сярод удзельнікаў

ёсць члены Саюза пісьменнікаў Беларусі — Паліна Корнева, Максім Хацкевіч, Ірына Радзіхоўская, Кацярына Роўда, а таксама кандыдаты на ўступленне ў саюз, хто ўжо мае публікацыі ў рэспубліканскім друку і рыхтуе першыя аўтарскія кніжкі, напрыклад, Паліна Дваранская, Мацвей Лішын, Андрэй Дарожкін, Аляксандра Жалызнова. А Арсеній Грода і Ангеліна Байко з'яўляюцца пераможцамі паэтычнага конкурсу «Аб Мінску з любоўю», які нядаўна арганізавала агенцтва «Мінск-Навіны». На пасяджэннях вопытам работы з моладдзю дзяліліся галоўны рэдактар часопіса «Бярозка» Яніна Каралёва, кампазітар Яўген Ксяневіч. Плануецца запрашаць вядомых пісьменнікаў, а таксама абменьвацца вопытам з іншымі літаб'яднаннямі краіны. Мы збіраемся ў Доме літаратара два разы на месяц, кожны другі і чацвёрты чацвер у 18.00.

Рагнед МАЛАХОЎСКІ

Аляксандра ЖАЛЯЗНОВА

Вазьму твой боль

Вазьму твой боль і пахаваю,
Пасыплю соллю і пяском,
Ад свету знешынга схавая
Я пад сваім дажджавіком.

І недарэчныя ўсе сваркі
Я знішчу ў шчырасці агні.
Напоўніцца любоўю чарка,
Ярчэй, лагодней стануць дні.

Ад сну адыдзе, заквітнее
Майй душы чароўны сад.
І стане крышачку цяплей мне...
Нібы салодкі ліманад,

Смакую кожнае імгненне
І кожны момант... Ліхтаром
Гарэў, як творца ад натхнення,
Альбо як сонейка з дажджом.

І ў шыбу ранішняга неба
Святла ён прамяні пускаў.
Калоссем будучага хлеба
У жоўтым полі ясна ззяў.

Аднойчы пройдзе боль схаваны
Ды знікне з соллю і пяском.
Бо стаць яму наканавана
Было жыцця чарнавіком.

Аляксандр ПАСТУШКОЎ

Ты чула пра тое?

Ты чула пра тое, што ўсё незвычайна:
Рамонкі на полі, азёры, лясы?
І позірк у неба, да зорак, з іх тайнай,
І вецер, што лесу ірве валасы.

Што ў свеце ёсць тое, аб чым не гавораць,
Не ведаюць з'явы, не чуюць матыў,
І тое, што ёсць незвычайнае мора,
Якое Сусвет так нязрабна разліў.

У гэтым усім быццам вырасце зерне,
Пяшчотным праменнем кранаецца жыцця.
І нешта чудаўнае ў мэты нам верне,
Каб свет не спазнаў назаўжды забыцца.

На небе цяпер калыхаецца месяц,
Як быццам напоўнены геліем шар.
А хмары ляцяць над гарбом пералесіц,
Нібы ў іх таксама ірвецца душа.

І падаюць кроплі з вачэй іх да долу,
Парой веснавою, халодным дажджом.
Усё незвычайна. Ты чула пра тое,
Што восень таксама жыве хараством?

Што свет можа вечна і вечна змяняцца,
Але застаецца заўсёды адно:
Каханне, пяшчота, пачуцці-паўстанцы.
Ты чула пра гэта ці ведала ўжо?

Ангеліна БАЙКО

Настане той час, і нарэціце
Праб'еца раслінка малая.
І свет, нібы хвалямі ў рэчцы,
Іскрыста ў ваках заіграе.

Час прыйдзе... Навучацца людзі
Адрозніваць пекла ад раю...
Час прыйдзе, і лепшым свет будзе —
Праб'еца раслінка малая.

Андрэй ДАРОЖКІН

Альбо нічыя?

Чакаю бялітасны ход каралевы —
ёй вольная воля на дошцы жыцця...
За вокнамі свет ахінаюць залевы,
змываюць без рэшты ўвесь бруд забыцця.

«Абодва — у клетках!» —
жартуе прастора,
а я ўсё чакаю наступны твой ход...
Ці з бельм святаннем узрушыцца мора,
ці з чорнай нянавісцю прыйдзе заход?

Між намі да неба ўзняліся пажары!
Хто здыме карону, каб быць на плыву?
...без ценю сумневу пайшла на ахвяры.
«Твая перамога!» — схіліў галаву.

Паліна КОРНЕВА

Палёт

Выходжу, такая высокая, з дому,
Пра прыгоды свае
Не сказаўшы нікому.
— На вуліцы ветрана, як заўсёды.
— Мам, ну чаго ты, я апранута добра.

Выходжу — насустрач мне восень
Зубамі парыжэлымі ўсміхаецца.
Я не ведаю, што за настрой:
І рагочацца мне, і плачацца.

Хуткі цягнік мой спыніўся ў марак,
У якіх мне так соладка спалася.
І ведаю: зараз, вось, зараз
Твае вочы насустрач пакажуцца.

Я выбіраю цябе
З мільёнаў іншых дарог...
Ты самы прыгожы мой смех,
Мой самы прывабны плён.

Мой самы таемны матыў,
Прычына не спаць уночы,
Як я хачу, каб ты
Таксама насустрач крочыў...

Арсеній ГРОДА

Над Свіслаччу ўжо лістапад

Цень ад ратушы ўпаў на пляч,
Феі святло ў вадзе.
Над Свіслаччу
Чайка крычыць, як паяц —
Пачынаецца новы дзень.

Імахі-будынкі расплюшчылі вочы,
Але сонца сыходзіць рана.
Ужо лістапад,
І на могілках крочыць
Кальварыйская Белая панна.

Чырвоным золатам мінскі брук
Адцяняе дажджлівую просінь.
Сон над горадам —
І званоў на саборы гук
Напаўняе фарбамі восень.

Вераніка ЛАЙКОВА

Артысты

Голас замоўк, слёзы не льюць,
Вусны і сэрца ў здранцвенні —
Сум адгані, распач забудзь:
Выйсце тваё — на сцэне!

Духам адзін у свеце даўно.
Побач не людзі — сцены.
З іх табе ёсць выйсце адно,
Выйсце адно — на сцэне!

Цемра ў вачох, глуха вакол.
Смерці заўчасныя цені.
І нават скрозь цемьць вякоў
Выйсце тваё — на сцэне!

Мацвей ЛІШЫН

Пацалунак употай ад неба,
Бы бясконцаць кранае лязом.
Сноў ружовых старая патрэба
Навісае цярновым вянком.

Недарэчнасьць сціскае мне грудзі,
І плыву кожны дзень спахваля.
Ой, якія ёсць дзіўныя людзі,
Што за чуд наша маці-зямля!

Пацалунак употай да неба,
Бы бясконцаць кранаю лязом.
Анічога другога не трэба —
Вераснёўскім прабегчы дажджом...

Ірына РАДЗІХОЎСКАЯ

Пяшчотна і мякка абдыме
Халоднай рукою смуга.
У неба лісточак падыме
Парывамі ветру туга.

Пад сонцам, схаваным ад вока,
Віднеецца птушкі крыло,
Якая ў завесе аблокаў
Шукае прымару-святло.

Халодныя дзіўныя стрэлы
Дажджом расцякліся на шкле.
Людскія ледзь бачныя целы
Знікаюць у шэрай імгле,

Блукаюць, не бачачы выйсця,
Шукаюць кагосьці, маўчаць...
Ізноў асьпаецца лісце,
Спрабуючы танец пачаць.

Чагосьці душы не хапае...
На твары — усмешкі дуга.
Ды жорстка цяпер абдымае
Халоднай рукою смуга.

Кацярына РОЎДА

Слоўнікі, даведнікі сівеюць,
Іх старонкі рэдка шаласцяць.
У людзей жа ў гаджэтах Т9,
«Веды ўсе ў кішэні», так сказаць...

Трэндзі і цік-токі скарачаюць
Жыццяў без таго кароткі век.
Не скажу, што людзі не чытаюць,
Што зняважыў кнігу чалавек.

Але страшна, холадна і сумна
Кнігам без надзейных добрых рук.
Не знікай жа, чалавек разумны,
Бо няма найгоршых кніжных мук,

Чым ляжаць пад тоўстым слоём пылу,
Ці ў макулатуру без пары.
Кніга здольна стаць надзейным тылам.
Толькі шчырым сэрцам падбяры.

Максім ХАЦКЕВІЧ

Мы неба сёння трымаем
На моцных худых плячах.
Мінулае — за небакраем
Застыла ў нашых вачах.

Маўкліва спяць веліканы —
Іх ложак — марское дно.
Паснулі яны ў вулканах,
Пад грудзямі камянёў.

Асілкаў тых сон непарушыны,
Не варта зданяў гукаць.
За келіхам змрочна і скрушына
Нам жыць застаецца і чакаць.

Але зноў часіна настане,
Калі мы зможам спазнаць,
Што нашае наканаванне —
Гэтае неба трымаць.

Паліна ДВАРАНСКАЯ

А. Л.

Мае лёгкія раздрананы
Незнаёма-салодкім пахам,
Які цяпер адчуваецца
На кожным кроку.

Парадокс: усё вакол цвіце,
Але ўнутры пустэча.
Толькі ў нашых руках квіткі
Мінск — Маладзечна.

Чарговая беспаспяхова спроба
Пазбавіцца мінулага.
Вось бы яно было ламаччам:
Кінулі ў агонь — і ўсё.
Нам сюды:
Маладзечна — Сморгонь.

Мы расфарбоўваем хмары,
Пакуль іншыя выбралі
Запляміць вясёлку,
Хочацца верыць: усё было не марна...
Не марна!

Дыхаць ужо лягчэй,
Калі што, на вакзале
Схаваемся ад залевы.
Яшчэ крыху — і будзем дома:
Сморгонь — Крэва.

Лёгкія амаль што зажылі.
Давай ужо застанёмся тут:
Няма куды спяшыць.
Нарэціце
Крэва — Ардашы...

Беларуская паэзія і проза на Мальце

У Маскве нядаўна расказвалі пра знаёмства з беларускай літаратурай на Мальце. Пасольства Мальты ў Расійскай Федэрацыі актыўна ўдзельнічала ў правядзенні Еўрапейскага дня моў 2024 года ў Маскве. У самім пасольстве адбылося мерапрыемства, якое адкрыў уступным словам намеснік кіраўніка дыпламатычнай місіі Мальты ў Расійскай Федэрацыі Дзяніс Грэк. А пісьменніца, перакладчыца, лінгвіст Яна Псайла (яна — грамадзянка Мальты расійскага паходжання) прачытала анлайн-лекцыю на тэму «Таямніцы мальцыйскай мовы». Лекцыя складалася з уводзін у гісторыю мальцыйскай мовы і літаратуры, раскрывала тэму перакладу мальцыйскіх літаратурных твораў на рускую мову, а таксама перакладу твораў рускай і беларускай літаратур на мальцыйскую мову.

Яна Псайла.

Яну Псайла па праве можна назваць Яі паўнамоцным прадстаўніком беларускай літаратуры на Мальце — у невялікай краіне, дзе, акрамя англійскай, карыстаюцца і мальцыйскай мовай, дзе развіваецца мальцыйская нацыянальная літаратура. Раней, да нядаўняга часу, мальцыйскія чытачы нічога не ведалі пра беларускую паэзію і прозу, пра беларускую дзіцячую літаратуру. Цяпер, у апошнія два гады, дзякуючы намаганням менавіта Яны Псайла, адбыўся літаральна прарыв у справе знаёмства з беларускім літаратурна-мастацкім светам.

У 2022 годзе часопіс універсітэта Мальты «*Lehen il-Malti*» надрукаваў верш Якуба Коласа «Не бядуй!» у перакладзе Яны Псайла. Публікацыя суправаджалася ўступным словам, падрыхтаваным перакладчыцай. Праз некаторы час, 4 снежня 2022 года, штотыднёвая газета «*It-Torça*» друкуе новы пераклад з беларускай — верш народнага песняра Беларусі Якуба Коласа «Родныя вобразы».

У сакавіку 2023 года дзіцяча-юнацкі часопіс «*Sagħtar*» адкрывае сучасную беларускую дзіцячую літаратуру: Яна Псайла пераклала апавяданне Алеся Карлюкевіча «Нічога страшнага». У якасці афармлення часопіс выкарыстаў малюнак беларускай мастачкі Святланы Свентахоўскай.

Увогуле, 2023 год аказаўся плённым для справы знаёмства з беларускай літаратурай на Мальце — выйшла шэсць публікацый! 2 красавіка 2023-га «*It-Torça*» друкуе новы пераклад Яны

Псайла — верш народнага паэта Беларусі Янкі Купалы «Дуб». А ў жніўні электронны часопіс «*Il-Pont*» у сваім 73-м выпуску размяшчае пераклад на мальцыйскую ўрыўка з прадмовы Францыска Скарыны да кнігі «Юдзіф». У кастрычніку гэтае лічбавае выданне выкладае славетны верш Яўгеніі Янішчыц «Я вас люблю» ў перакладзе таксама Яны Псайла... «Я вас люблю» — няма каму сказаць? // А мне ў любові да скону не змыліцца: // Я вас люблю, лясы і сенажаць, // Старая вёска, новая сталіца. // Мы ў сэрцы носім радасць і грахі // І распраўляем пераможна крылы. // Я вас люблю, айчыныны шляхі, // Я помню вас, забытыя магілы!» У тым самым нумары «*Il-Pont*» — яшчэ адзін верш Яўгеніі Янішчыц у перакладзе Яны Псайла: «На голас ліры». Яшчэ два творы Алеся Карлюкевіча дзіцяча-юнацкі часопіс «*Sagħtar*» надрукаваў у 2023 годзе — казку «Вавёрка піша сачыненне» (праўда, пад іншай назвай: «Алёнка піша сачыненне») і «Як васількі на сваю крыўду забыліся». Перакладчыца Яна Псайла так пракаментавала ўвагу да гэтых казак: «3 іншых нацыянальных літаратур заўсёды імкнешся разгледзець і пэўныя характарыстыкі этнаграфічнага, фальклорнага характару. Менавіта гэтым і прываблілі мяне казкі Алеся Карлюкевіча. Дарэчы, з ліставання з пісьменнікамі ведаю, што ў сучаснай беларускай дзіцячай літаратуры шмат хто звяртаецца менавіта да фальклору, этнаграфіі. У прыватнасці, мне даслалі і творы Генадзя Аўласенкі, Кацярыны Хадасевіч-Лісавай. Мяркую, што звярнуся да перакладу і іх даволі цікавых казак...»

У 2024 годзе Яна Псайла адкрыла мальцыйскаму чытачу творчасць паэтаў Алеся Бадака (пераклала і надрукавала ў газеце «*It-Torça*» яго верш «Таёмны сад»; публікацыя была здзейснена 4 жніўня), Віктара Шніпа (у згаданым ужо нумары штотыднёвік змясціў яго твор «Сад вечнай самоты»), народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна («Раманс» надрукаваны ў «*It-Torça*» таксама 4 жніўня). Калі Яна Псайла працавала з творамі Рыгора Барадуліна (перакладзены і пакуль што не надрукаваны яшчэ верш народнага паэта «Вы мне жыццём і забыццём былі...»), яна звярнулася да беларускага боку з просьбай перадаць і арыгіналы твораў, каб працаваць і з рускім падрадкоўнікам альбо рускім перакладам, і адначасова з беларускім арыгіналам. Дарэчы, Яна Псайла пераклала і вершы Максіма Багдановіча — «Зорка Венера ўзышла над зямлёю...», «Над возерам,

а таксама вядомы твор Янкі Купалы «Жніво».

— З цікавасцю знаёмлюся і з творчасцю класікаў, і з шырокім колам аўтараў, якія сёння працуюць у беларускай літаратуры, — расказвае Яна Псайла. — Беларускія калегі дасылаюць мне літаратурна-мастацкія выданні ў электронным фармаце. І калі з часопісамі «Польмя» і «Малодосцю» знаёмлюся вельмі павярхоўна, то «Нёман» праглядаю, чытаю ўважліва. Вось знайшла на вэбу Юрыя Пелюшонка «Казка пра хітрага пісьменніка» і пераклала на мальцыйскую. Спадзяюся, што таксама ў найбліжэйшы час твор будзе ў нас надрукаваны... Веру, што і ў Беларусі паступова выбудуецца дастатковая ўвага да мальцыйскай паэзіі і прозы. Выдатна, што ўжо былі ажыццёлены першыя публікацыі твораў нашых аўтараў на беларускай і рускай мовах у вашых выданнях... З Выдавецкім домам «Звязда», Саюзам пісьменнікаў Беларусі вяду перамовы пра новыя творчыя праекты ў галіне мастацкага перакладу, у справе развіцця беларуска-мальцыйскіх літаратурных сувязей.

Некалькі слоў для знаёмства з Янай Псайла і самай Мальтай, якая з'яўляецца астраўной дзяржавай, размешчанай на Мальцыйскім архіпелагу ў цэнтральнай частцы Міжземнага мора паміж Паўночнай Афрыкай і Сіцыліяй. Тэрыторыя краіны — 316 квадратных кіламетраў. Мальта займае шэсць астравоў, з якіх заселены тры найбольш вялікіх. Насельніцтва складае больш чым 553 тысячы чалавек. Афіцыйныя мовы — англійская і мальцыйская. Дзяржаўная рэлігія — каталіцызм. З 1813 года Мальта з'яўлялася брытанскай калоніяй. У час Другой сусветнай вайны была асаджана дзяржавамі «восі: Берлін — Рым — Токіа» і з'яўлялася важнай базай саюзнікаў (дзяржаў антыгітлераўскай кааліцыі) для аперацый у Паўночнай Афрыцы і Міжземнамор'і. У 1964 годзе Брытанскі парламент прыняў Закон аб незалежнасці Мальты. З 1974 года краіна становіцца рэспублікай. Мальта — шматнацыянальная дзяржава. Сталіца Рэспублікі Мальта — Валета. Вытокі мальцыйскай літаратуры — верш «Канцілена» (слова «канцілена» азначае ў перакладзе з італьянскай «песенка», з лацінскай — «спевы»), які быў напісаны недзе паміж 1470 і 1485 гадамі. Самая ранняя проза на мальцыйскай мове — зборнік рэлігійных казанняў, надрукаваны паміж 1739 і 1746 гадамі...

Яна Уладзіславаўна Псайла (нар. дзілася ў Расіі, у Томску, 8 мая 1979 года) закончыла факультэт замежных моў Томскага дзяржаўнага ўніверсітэта. З 2004 года жыве і працуе ў Рэспубліцы Мальта. У 2013-м Яну прынялі ў Саюз паэтаў Мальты. З 2014 года — член Таварыства мальцыйскай мовы Універсітэта Мальты. З 2015-га — член Акадэміі мальцыйскай мовы. Спярша, як толькі прыехала ў Валету, пісала вершы на англійскай мове. З 2006—2007 гг. перайшла на мальцыйскую. Аўтар зборніка вершаў «Любоў палярнай зоркі». У Ізраілі выйшла падрыхтаваная Янай кніга перакладаў паэзіі Уладзіміра Высоцкага «У моры слёз». Мальцыйская паэтка — перакладчыца вершаў А. С. Пушкіна, М. Ю. Лермантава, Ф. І. Цютчава, А. А. Блока, М. С. Гумілёва, Б. Л. Пастэрнака і іншых рускіх паэтаў. Пераклала на рускую мову дзве кнігі Трэвара Зары. Характарызуючы дзейнасць Яны Псайла, заўважаюць, што яна — з кагорты перакладчыкаў,

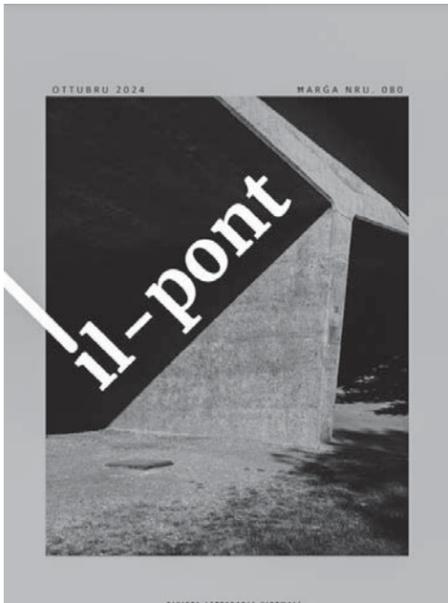
якія разумеюць ролю мастацкага перакладу як інструмента сацыяльнай інтэграцыі грамадства.

...У нядаўнім інтэрв'ю аднаму з беларускіх медыя Яна Псайла заўважыла: «...Было б занадта самаўпэўнена з майго боку сцвярджаць, што я ўжо выбудавала свой шлях да спасціжэння беларускай нацыянальнай літаратуры. Я ўсяго толькі прытулілася да вялікай спадчыны дзякуючы перакладам твораў Францыска Скарыны, Якуба Коласа і Адама Міцкевіча, якога, як вядома, часам адносяць да «беларускай школы» польскамоўнай літаратуры. Ёсць яркія імёны, такія як Янка Купала, Францішак Багушэвіч, Максім Багдановіч і іншыя, творчасць якіх яшчэ давадзецца адкрыць для сябе, прапусціць праз струны душы, магчыма, перакласці і «пасяліць» у мальцыйскай «карціне свету»...»

Дарога наперад у справе развіцця літаратурных сувязей заўсёды залежыць ад яркіх імёнаў першапраходцаў. Ніколькі не мізарнее іх кагорта і ў XXI стагоддзі. Ва Узбекістане для знаёмства з беларускай літаратурай сёння даволі шмат робяць Сіражыддзін Саід, Рысат Хайдарова, Кучкар Наркабіл, Мікалай Ільін. У Туркменістане — Мерэт Ягмыраў, Джумагельды Мулкіеў, Бягуль Анабаева, Максат Бяшымаў, Агагельды Аланазараў, Атаджан Таган. У Азербайджане — Флора Наджы, Камран Назірлі, Чынгіз Алі аглу. У Казахстане — Святлана Ананьева, Любоў Шашкова, Алімжан Хамраеў, Агут Масімаў, Фархат Тамендараў, Бахытжан Канап'янаў. У Таджыкістане — Нізом Касім, Ато Хамдам, Салім Хатлані. У Літве — Яронімас Лаўцюс, Вітаўтас Жэймантас. У нацыянальных літаратурах Расіі: чачэнскай — Адам Ахматукаеў, марыйскай — Юрый Салаўеў, Анатоль Ціміркаеў, Святлана Грыгор'ева, Генадзь Аяр, Ігар Папоў, башкірскай — Ларыса Абдуліна, Айгіз Баймухаметаў, Зульфія Хананова, татарскай — Рэнат Харыс, калмыцкай — Рыма Ханінава, аварскай — Марат Гаджыеў, нагайскай — Анварбек Кулгаеў, табасаранскай — Сувайнат Ісрафілава, якуцкай — Нагалла Харламп'ева, шорскай — Любоў Арбачакава... Мальцыйская перакладчыца Яна Псайла — з гэтай вялікай каманды руплівых працаўнікоў, уважлівых да Беларусі і беларускай нацыянальнай літаратуры сапраўдных сяброў.

Мікола БЕРЛЕЖ

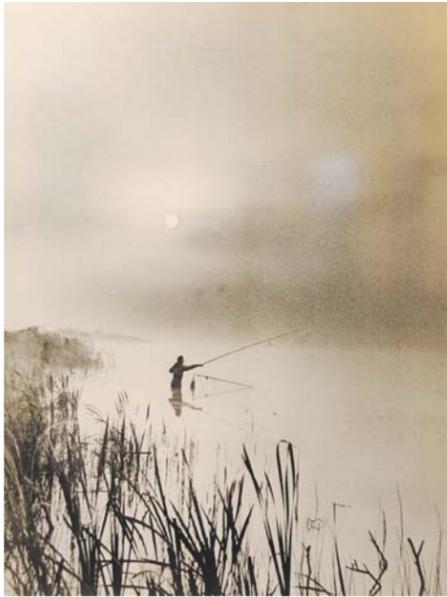

Тое, што будзе вечна...

У музеі «Дом Ваньковічаў» адкрылася персанальная фотавыстаўка «Загранічча» Валерыя Сібрыкава. У экспазіцыі прадстаўлены творы, натхнёныя незвычайнай жэлацінава-срэбнай тэхналогіяй атрымання фатаграфічнай выявы. У аб'ектыве майстра — беларуская прырода, якая пры-ваблівае сваёй прыгажосцю нават праз чорна-белы фільтр.

Валерый Сібрыкаў нарадзіўся 3 мая 1960 года ў горадзе Самаркандзе Узбекскай ССР. Скончыў Мараходную школу, з 1996 года — член Народнага фотаклуба «Мінск» пры ДУ «Мінсканцэрт». Працаваў фотакарэспандэнтам у часопісе «Родная прырода», фатографам у Музеі гісторыі беларускай літаратуры, Дзяржаўным вытворча-гандлёвым аб'яднанні «Белмастацпромыслы», выкладчыкам фатаграфіі ў Мінскім дзяржаўным палацы дзяцей і моладзі. У дадзены момант Валерый Сібрыкаў працуе фатографам у Беларускай дзяржаўнай музеі народнай архітэктуры і побыту.

Нягледзячы на занятасць на працы, мастак не забывае пра творчую дзейнасць. Валерый Сібрыкаў з'яўляецца пастаянным удзельнікам выставак у Беларусі і за мяжой. Сярод разнастайных пляцовак можна адзначыць: фестываль «Фотакрок» (г. Віцебск, 2022 г.), галерэя Народнага фотаклуба «Мінск» (г. Мінск,

«Рыбак».

2022 г.), фотафэст «Наша Мястра» (г. Мядзел, 2021 г.), Музей гісторыі беларускай літаратуры (г. Мінск, 2010 і 2022 гг.), горад Фрайбург (Германія, 2004 г.).

На выстаўцы «Загранічча» прадстаўлены фотаздымкі, выкананыя ў жэлацінава-срэбнай тэхналогіі. Мала хто ведае, што да з'яўлення імгненнага каляровага друку ў 1960-я гады фатографы карысталіся жэлацінава-срэбнай фатаграфіяй, ці тэхнікай «сухога ліста». Гэты від друку існуе з 1880-х гг. Раней жэлацінава-срэбная тэхналогія была папулярная ў фотажурналістыцы, бо фактычна спалучала тэхнічны працэс з творчасцю. Такія фотаздымкі можна ўбачыць і сёння, калі звярнуцца да архіўных выданняў тых часоў.

На жаль, дакладна невядома дата вынаходніцтва тэхналогіі і яе стваральніка. Гэта здарылася таму, што жэлацінава-срэбная фатаграфія была распрацавана не адразу: шматлікія вынаходнікі імкнуліся ўдасканаліваць тэхналогію. Упершыню пра такія фотаздымкі

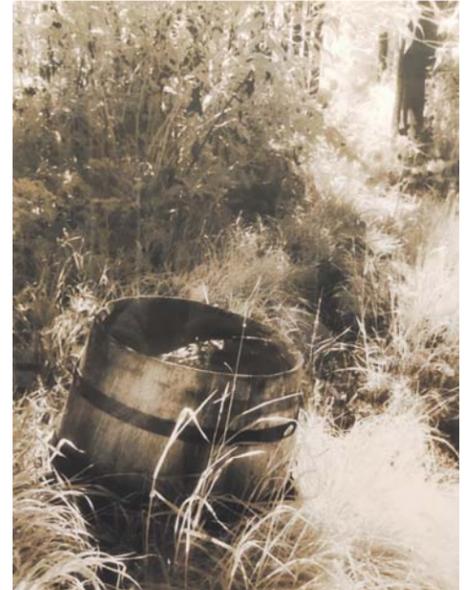
«Сабака Стрэлка».

згадвалася яшчэ ў старажытных нататках арабскіх, кітайскіх і грэчаскіх філосафаў і навукоўцаў, але сапраўднае развіццё стала магчымым толькі ў XIX стагоддзі.

Калі пачала выкарыстоўвацца не толькі шкляная пласціна, але і папера, жэлацінава-срэбны друк стаў адным з асноўных напрамкаў фотажурналістыкі і мастацтва фатаграфіі. Гэты від друку моцна паўплываў на развіццё ўсёй галіны. Нават імгненныя каляровыя фотаздымкі да 1990-х гадоў выраблялі з дапамогай эмульсіі, якая змяшчала жэлацін і срэбра.

Валерый Сібрыкаў натхніўся гэтай незвычайнай тэхналогіяй атрымання фатаграфічнай выявы. Аўтар здымае на інфрачырвоную фотастужку, дыяпазон светлавой адчувальнасці якой выходзіць за межы бачнага чалавечым вокам дыяпазону даўжыні хвалі святла. Таму цёплыя аб'екты на фотаздымках выглядаюць больш светлымі, а халодныя — цёмнымі.

У экспазіцыі прадстаўлены здымкі беларускай прыроды. Звычайныя вобразы вёсак, палёў і лясоў паўстаюць зусім у іншым выглядзе. Быццам прырода

«Бочка».

застыла ў аб'ектыве майстра. Нягледзячы на бедную колеравую палітру, кожнае фота адлюстроўвае загадкавасць і багацце беларускіх краявідаў. Атмасфера выстаўкі прымушае задумацца пра вечнае, пра вытокі добра і зла, пра жыццё і смерць. Цёплыя фотаздымкі прыроды паказваюць хуткаплыннасць чалавечага жыцця. Блакітныя рэкі і глыбокія азёры, магутныя дрэвы і прасторныя палі — тое, што існавала задоўга да чалавека, бачыла не адно пакаленне і не адно пакаленне яшчэ ўбачыць. Атмасфера спакою і раўнавагі пануе на выстаўцы «Загранічча», дзе маленькі чалавек сутыкаецца з веліччу прыроды.

Акрамя пейзажных фотаздымкаў, у экспазіцыі прадстаўлена серыя партрэтаў, выкананых у жэлацінава-срэбнай тэхніцы. Тэхналогія падкрэслівае шматграннасць чалавечай душы, аднолькава адлюстроўваючы ўнутранае святло і ўнутраную цемру. Адсутнасць яркіх колераў надае работам романтикі і глыбокай лрычнасці.

Пазнаёміцца з жэлацінава-срэбнай тэхнікай атрымання фатаграфіі і філасофскай творчасцю Валерыя Сібрыкава можна да 5 лістапада.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

«Лясны ручай».

зваротная сувязь

У тумане натхнення

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер — публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова».

Радыёверсію тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча можна паслухаць у нядзелю і панядзелак.

Па буднях — праграмы «Літаратурная анталогія» і «Радыёбібліятэка».

У праекце «Прачулым радком» у выхадныя — вершы беларускіх паэтаў.

«Літаратурныя гісторыі» пазнаёмяць з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

Перадачу «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) можна пачуць у суботу і нядзелю.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — пра-

ект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Што-вечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radio-kultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

28 кастрычніка — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго. Пачатак у 11.00.

28 кастрычніка — у дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27) на пасяджэнне студыі «Малінаўскія галасы». Пачатак у 16.00.

29 кастрычніка — у бібліятэку № 1 імя Л. М. Талстога (вул. Маскоўская, 18) на творчую сустрэчу з Надзеяй Драбышэўскай. Пачатак у 14.30.

30 кастрычніка — у літаратурнае аб'яднанне «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Я. Чачота, 23) на творчую сустрэчу з Русланам Піваваравым і Святаланай

Мельнікавай-Піваваравай. Пачатак у 16.00.

30 кастрычніка — у Цэнтральную бібліятэку імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16) на творчую сустрэчу вучняў сярэдняй школы № 27 з Тамарай Бунта. Пачатак у 11.00.

31 кастрычніка — на творчую сустрэчу з Дзмітрыем Нікалаевым у кнігарні «Светач» (пр. Пераможцаў, 11). Пачатак у 11.00.

31 кастрычніка — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на літаратурна-музычную імпрэзу «Пад мірным небам Беларусі». Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Альсё Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Альсё Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:

220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:

220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziazda.by

Тэлефоны:

галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:

63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 24.10.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 678

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2282

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 4041